

Vysoká škola ekonomická v Praze

Fakulta mezinárodních vztahů

Obor: Manažer obchodu

SOCIÁLNÍ PODNIKÁNÍ V RETAILU

Bakalářská práce

Autor: Michaela Chalupová

Vedoucí práce: doc. Ing. Dana Zdražilová, CSc.

LS 2018/2019

Prohlášení

Tímto prohlašuji, že jsem bakalářskou práci s názvem „*Sociální podnikání v retailu*“ vypracovala samostatně pod odborným vedením doc. Ing. Dany Zadražilové, CSc.

Veškerou literaturu a jiné zdroje, ze kterých jsem čerpala informace a také řádně citovala, jsem uvedla v seznamu použitých zdrojů.

V Praze dne 20. 6. 2019

.....

podpis

Poděkování

Velice děkuji vedoucí mé bakalářské práce paní profesorce doc. Ing. Daně Zadražilové, CSc. za její odborné vedení, cenné rady, za podporu a trpělivost v mém úsilí nad bakalářskou prací.

NÁZEV A ABSTRAKT BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

NÁZEV PRÁCE

Sociální podnikání v retailu

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá pojmem sociální podnikání. V teoretické části jsou popsány definice, pojmy, legislativa, přístup Evropské komise a přednáška o sociálních supermarketech v Rakousku. V praktické části je kritická analýza sociálního podnikání a srovnání přístupu ČR a Rakouska.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sociální podnikání, sociální podnik, sociální ekonomika, retail

TITLE AND ABSTRACT OF THE BACHELOR'S THESIS

TITLE OF THE BACHELOR'S THESIS

Social business in retail

ABSTRACT

The bachelor thesis deals with social entrepreneurship. The theoretical part describes definitions and concepts, legislation and the approach of the European Commission. The practical part is a critical analysis of social entrepreneurship and a comparison of the approach of the Czech Republic and Austria.

.

KEY WORDS

Social business, social enterprise, social economy, retail

Obsah

Úvod.....	7
1. Teoretická část.....	8
1.1 Sociální podnikání – definice a principy.....	8
1.1.1 Trojí prospěch sociální ekonomiky.....	8
1.1.2 Vymezení sociální ekonomiky.....	10
1.1.3 Standardy sociální firmy.....	13
1.1.4 Typy sociálních podniků.....	21
1.1.5 Historie.....	27
1.1.6 Vývoj v České republice.....	31
1.1.7 Legislativa.....	36
1.1.8 Zákon o potravinách.....	36
1.2 Sociální podnikání v EU a specifika českého přístupu.....	39
1.2.1 Evropský sociální fond – Operační program Zaměstnanost.....	40
1.2.2 Evropská komise.....	43
1.3 Potravinové banky.....	44
1.4 Byznys pro společnost.....	48
1.4.1 Zapojím se – Národní platforma firemního dobrovolnictví.....	49
1.5 Přednáška C. Holweg na téma sociální supermarketů.....	49
2. Praktická část.....	56
2.1 Kritická analýza.....	56
Závěr.....	62
Seznam použité literatury:.....	63
Zdroj přednáška:.....	63
Internetové zdroje:.....	63

Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si vybrala sociální podnikání v retailu. Sociální podnikání se v posledních letech dostává do popředí. Lidé se začínají více zajímat o své okolí, o hospodaření, o možnou spolupráci a podporu lokálních poskytovatelů služeb, vznikají komunitní centra. Trendem poslední doby je také udržitelnost, ekologie, hospodaření s potravinami a spíše než dravá konkurence možná spolupráce. Lidé si více uvědomují, že zdroje planety jsou vyčerpatelné a snaží se hledat nové cesty.

V teoretické části práce jsem se zaměřila na představení sociálního podnikání jako pojmu, legislativu, přístup Evropské unie, ale také na další možnosti hospodaření s potravinami a jejich následnou distribuci. Práce obsahuje i přednášku paní docentky Holweg na téma sociální supermarketů v Evropě.

Praktická část je zaměřena na představení praxe v ČR, dále je zde porovnání přístupů Rakouska a České republiky a shrnutí do kritické analýzy.

Hlavním cílem mé práce je představení konceptu sociálních supermarketů.

Zvolené téma mě zajímá jak z pohledu spotřebitele, který chce dobře hospodařit s potravinami tak i jako možného dobrovolníka, který by se do projektu zapojil.

1. Teoretická část

1.1 Sociální podnikání – definice a principy

„Společensky prospěšné podnikání (jinými slovy sociální podnikání) je označení pro podnikatelskou aktivitu, jejímž cílem je řešit společenský nebo environmentální problém. Podnikání zde slouží jako prostředek a primárním cílem není zisk, ale udržitelné řešení daného problému. Zisk je zpravidla investován zpět do rozvoje podniku.

Výraz vychází z anglických pojmů Social Business a Social Entrepreneurship. V českém prostředí bývá toto téma často spojováno s termínem „sociální podnikání“ nebo „sociální firma“ zaměstnávající osoby znevýhodněné na trhu práce. Inkluzivní přínos je jedním z možných aspektů společensky prospěšného podnikání, nikoliv však jediným.

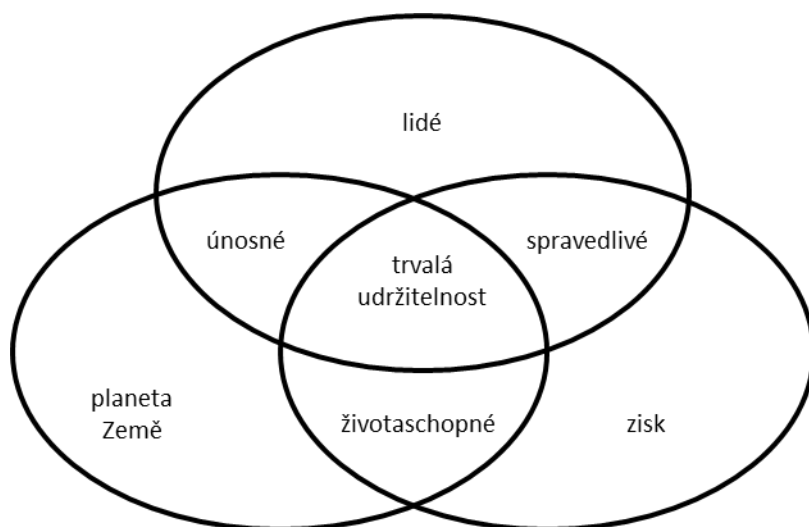
Společensky prospěšní podnikatelé se mohou realizovat například ve vzdělávání, v péči o zdraví, v ochraně životního prostředí, v boji s chudobou, při řešení energetických problémů, v ochraně lidských práv, při prosazování rovných příležitostí, v péči o znevýhodněné osoby apod.“¹

1.1.1 Trojí prospěch sociální ekonomiky

„Sociální ekonomika je tedy souhrnem aktivit, uskutečňovaných různými typy subjektů, jejichž cílem je služba členům nebo komunitě prostřednictvím podnikání nebo podpory podnikání. Vzniká a rozvíjí se na tzv. konceptu trojího prospěchu: ekonomického, sociálního a environmentálního, který je označován jako Triple bottom line nebo „Tři P“: Profit, People, Planet.“²

¹Wikipedia. *Společensky prospěšné podnikání* [online][vid. 2. září 2017]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Společensky_prospěšné_podnikání

² Dohnalová, Marie a kol. (2012). *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Vyd. 1. v Praze: Wolters Kluwer ČR, a.s., ISBN 978-80-7357-269-3, str. 31

Obrázek 1: *Masters in Human Behaviour People, University of Southern California, Los Angeles – Marie Dohnalová, 2012 – vlastní úprava*³

Ekonomický prospěch – „případný zisk je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění veřejně prospěšných cílů, vykonávání soustavné ekonomické aktivity, nezávislost v rozhodování a řízení na externích zakladatelích nebo zřizovateli, alespoň minimální podíl vlastní ekonomické činnosti na celkových příjmech, snižování ekonomických rizik, alespoň minimální podíl placené práce.“⁴

Sociální prospěch – „provozování aktivity prospívající společnosti či specifické skupině lidí, demokratické rozhodování, založení z iniciativy občanů, inovativní přístupy a řešení.“⁵

Environmentální a místní prospěch – „uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů, zohledňování environmentálních aspektů výroby i spotřeby, zapojení důležitých aktérů do činnosti sociálního podniku (existující mapa stakeholderů a mechanismy jejich zapojení do činností, zakotvené v základacích dokumentech a/nebo závazných vnitřních předpisech např. jejich účast ve správní radě, poradních

³ Dohnalová, Marie a kol. (2012). *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Vyd. 1. v Praze: Wolters Kluwer ČR, a.s., ISBN 978-80-7357-269-3, str. 31

⁴ Indikátory/Rozpoznávací znaky. *České sociální podnikání* [online][vid.10. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/indikatory>

⁵ Indikátory/Rozpoznávací znaky. *České sociální podnikání* [online][vid.10. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/indikatory>

orgánech, pracovních skupinách apod.), podporování smyslu pro sociální a environmentální zodpovědnost na místní úrovni.“⁶

1.1.2 Vymezení sociální ekonomiky

K vymezení sociální ekonomiky se uplatňují zejména dva přístupy:

- **„Právně – institucionální přístup** identifikuje právní formy subjektů sociální ekonomiky. Tento přístup je zřejmý v dokumentech Evropské komise, kde jsou uváděny čtyři základní pilíře sociální ekonomiky: družstva, vzájemné společnosti, asociace a nadace. K nim se přidávají nové formy sociálních podniků podle národní legislativy. V mnoha zemích existují sociální podniky, které zaměstnávají osoby ze znevýhodněných skupin, a tím přispívají k jejich ekonomické nezávislosti na státu a k sociálnímu začleňování. Tyto sociální podniky mají různou právní formu, ale obecně je lze označit jako integrační sociální podniky typu WISE (Work Integration Social Enterprise).
- **Normativní přístup** se zaměřuje na určení charakteristických rysů subjektů sociální ekonomiky, které sdílejí hodnoty definované v principech Charty sociální ekonomiky.“⁷
„V přístupu je typické propojení ekonomické činnosti se sociálními nebo environmentálními cíli a používání postupů či metod práce, které mají sociální přínos. Činnost subjektu by měla stát na třech pilířích: ekonomické prosperitě, kvalitě životního prostředí a na sociálním kapitálu.“⁸

⁶ Indikátory/Rozpoznávací znaky. České sociální podnikání [online][vid.10. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/indikatory>

⁷ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Naďa, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR [online][vid 10. prosince 2018].

Dostupné z: http://www.tessea.cz/images/pdf/ZPRAVA_O_STAVU_SOC_PODNIKANI_2018.pdf

⁸ Dohnalová, Marie a kol. (2012). Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého. Vyd. 1. v Praze: Wolters Kluwer ČR, a.s., ISBN 978-80-7357-269-3, str. 27

Definice a pojmy – schváleno TESSEA⁹ v roce 2011

Sociální ekonomika

„Jedná se o souhrn aktivit uskutečňovaných subjekty sociální ekonomiky, jejichž cílem je zvýšit zaměstnanost v místních podmínkách anebo uspokojit další potřeby a cíle komunity v oblasti ekonomického, sociálního, kulturního a environmentálního rozvoje.

Subjekt sociální ekonomiky

Subjekty sociální ekonomiky jsou sociální podniky, podpůrné finanční, poradenské a vzdělávací instituce pro sociální podnikání a nestátní neziskové organizace, které vykonávají ekonomické aktivity za účelem pracovního uplatnění svých klientů nebo pro dofinancování svého poslání. Subjekty sociální ekonomiky sdílí společné rysy, kterými jsou naplňování veřejně prospěšného cíle, demokratické rozhodování, podpora iniciativy občanů, nezávislost na veřejných či soukromých institucích, jiný způsob zacházení se ziskem, zohledňování environmentálních aspektů, uspokojování přednostně místních potřeb a využívání přednostně místních zdrojů.“¹⁰

Sociální podnikání

„Sociální podnikání jsou podnikatelské aktivity prospívající společnosti a životnímu prostředí. Sociální podnikání hraje důležitou roli v místním rozvoji a často vytváří pracovní příležitosti pro osoby se zdravotním, sociálním nebo kulturním znevýhodněním. Zisk je z větší části použit pro další rozvoj sociálního podniku. Pro sociální podnik je stejně důležité dosahování zisku i zvýšení veřejného prospěchu.

Sociální podnik

Sociálním podnikem se rozumí subjekt sociálního podnikání, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo její součást nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku. Sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, který je formulován v základacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.

⁹ TESSEA ČR, z.s. (ve zkratce „TESSEA“) nestátní nezisková organizace, jejím posláním je přispívat k rozvoji sociálního podnikání v ČR, s vazbou na činnost v regionech. Tessea [online] [vid. 10. prosince 2018]. Dostupné z: <http://www.tessea.cz>

¹⁰ Principy a definice. České sociální podnikání [online] [vid. 10. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

Integrační sociální podnik

Integračním sociálním podnikem se rozumí subjekt sociálního podnikání, tj. právnická osoba založená dle soukromého práva nebo fyzická osoba, která splňuje principy integračního sociálního podniku. Integrační sociální podnik naplňuje veřejně prospěšný cíl, kterým je zaměstnávání a sociální začleňování osob znevýhodněných na trhu práce, a tento cíl je formulován v základacích dokumentech. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.“¹¹

Stakeholder

Za stakeholdery (zainteresované osoby) sociálních podniků jsou považovány právnické i fyzické osoby, s nimiž sociální podnik navazuje vztahy, posilující společenský prospěch. Mimo zaměstnanců, úřadů a institucí jimi mohou být zájmové organizace, školy, města a obce, ale i odběratelé a dodavatelé sociálních podniků.“¹²

Sociální podnikatel

„Do sektoru sociální ekonomiky patří sociální podniky a také sociální podnikatelé, kteří „staví na silných stránkách dlouhé tradice sociální ekonomiky a jsou také hybateli změn, když inovativně řeší významné výzvy, jimž v současnosti čelíme. Tím, že vytvářejí pracovní místa, nabízejí inovativní produkty a služby a podporují udržitelnější ekonomiku, jednají v obecném zájmu.“ Sociální podnikatelé jsou nositelé změny, inovátoři. Nemusí zakládat podnik, ale jejich cílem je „změnit vzorce produkce“. Jsou novou generací aktérů občanské společnosti, kteří se svou činností zaměřují na systematické problémy současného světa. Sociální podnikání lze vnímat jako výraz občanského chování a součást solidární ekonomiky.“¹³

¹¹ Definice a principy sociálního podniku. Tessea [online] [vid. 10. prosince 2018]. Dostupné z: <http://www.tessea.cz>

¹² Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Naďa, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR [online][vid 10. prosince 2018].

Dostupné z: http://www.tessea.cz/images/pdf/ZPRAVA_O_STAVU_SOC_PODNIKANI_2018.pdf

¹³ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Naďa, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR [online][vid 10. prosince 2018].

Dostupné z: http://www.tessea.cz/images/pdf/ZPRAVA_O_STAVU_SOC_PODNIKANI_2018.pdf

1.1.3 Standardy sociální firmy

„Standardy sociální firmy vznikly z potřeby definovat a rozpoznat sociální firmu v podmínkách ČR, a tím ji odlišit od dalších modelů zaměstnávání znevýhodněných osob. Mají napomoci k ujasnění hlavních charakteristik sociální firmy a porozumění základním hodnotám, ke kterým se sociální firma hlásí.

Sociální firma je jedním z aktérů sociální ekonomiky. Vyvíjí podnikatelskou činnost za účelem naplňování svých sociálních cílů. Je jedním z modelů zaměstnávání lidí znevýhodněných na otevřeném trhu práce. Poskytuje jim pracovní uplatnění, které se blíží běžnému zaměstnání, přihlíží však výrazně ke specifickým svým zaměstnancům. V případě potřeby poskytuje určitou míru podpory, zároveň však usiluje o maximální využití potenciálu svých zaměstnanců a rozvoj jejich schopností a dovedností.

Při tvorbě standardů jsme se inspirovali britským modelem sociální firmy.

Cílem standardů je zajištění transparentnosti sociálních firem ve vztahu k:

- zákazníkům, kteří využívají jejich služeb a kladou důraz nejen na kvalitu a cenu poskytovaných služeb a produktů, ale také na to, kdo a jak tyto služby či výrobky nabízí. Tedy zákazníkům, kteří reflektují i tzv. „sociální hodnotu“ nakupovaného zboží.*
- zaměstnancům, zejména z řad znevýhodněných osob na trhu práce, osob, které se obtížně uplatňují na běžném pracovním trhu. Standardy jsou tak zárukou zaměstnancům, že jim sociální firma nabídne kvalitní pracovní prostředí s ohledem na jejich handicap, ale přitom s důrazem na maximální využití jejich schopností a dovedností. Zaručují, že se zaměstnanci mohou dále profesně i osobnostně rozvíjet a v případě nezvládnutí práce v sociální firmě nebo vzniklé krizové situaci jim bude umožněna návaznost na organizace a profesionály, kteří jim pomohou v řešení vzniklé situace.*
- veřejným institucím, s cílem představit model sociální firmy a její přínosy z hlediska politiky zaměstnanosti, rovných příležitostí i místního rozvoje.*
- organizacím a agenturám podporujícím rozvoj podnikání, kterým standardy umožní pochopit principy sociální firmy. Ta je podnikatelským subjektem, má ovšem specifika, která je třeba při přípravě a rozvoji podnikatelských aktivit zohlednit.*
- poskytovatelům služeb v oblasti zaměstnanosti (např. agentury podporovaného zaměstnávání, úřady práce), aby mohli svým klientům nabídnout sociální firmu jako jednu z*

vhodných možností zaměstnávání pro znevýhodněné osoby a poskytnout jim adekvátní informace o zaměstnávání v sociální firmě.

• potenciálním donátorům a investorům, kteří mají zájem podporovat rozvoj sociálních firem, jakožto vhodného modelu zaměstnávání.

Standards mají také sloužit jako vodítko pro zakladatele sociálních firem a společností, které se sociální firmou chtějí stát. Jsou také podkladem pro budoucí systém certifikace sociálních firem. Standards sociální firmy vznikly ve spolupráci občanských sdružení Fokus Praha a SANANIM v rámci programu EQUAL a projektu Rozvoj sociální firmy.

<i>Pilíř</i>	<i>Standards</i>
<i>Definice</i>	<i>1 – Poslání sociální firmy</i>
<i>I. Podnikání</i>	<i>2 – Podnikání 3 – Financování 4 – Provoz sociální firmy 5 – Informovanost a prezentace</i>
<i>II. Zaměstnávání</i>	<i>6 – Znevýhodnění zaměstnanci 7 – Pracovní smlouvy a mzdy 8 – Etické principy a vnitřní komunikace 9 – Organizační struktura</i>
<i>III. Podpora</i>	<i>10 – Adaptace 11 – Udržení 12 – Profesní rozvoj 13 – Spolupráce sociální firmy</i>

Definice sociální firmy

Sociální firma je konkurenceschopný podnikatelský subjekt působící na běžném trhu, jehož účelem je vytvářet pracovní příležitosti pro osoby znevýhodněné na trhu práce a k tomu jim poskytovat přiměřenou pracovní a psychosociální podporu.

Standard 1 - Poslání sociální firmy

Sociální firma veřejně deklaruje své poslání, které obsahuje závazek podnikat, vytvářet pracovní příležitosti pro osoby znevýhodněné na trhu práce a k tomu jim poskytovat

přiměřenou pracovní a psychosociální podporu. Tomu jsou uzpůsobeny vnitřní postupy a způsob řízení sociální firmy.

Kritéria:

- 1. Sociální firma má písemně deklarované poslání a zveřejňuje ho.*
- 2. Poslání je v souladu s definicí sociální firmy dle standardů sociálních firem.*
- 3. Sociální firma má vnitřní postupy a systém řízení, které umožňují plnit poslání.*
- 4. Existuje způsob hodnocení plnění poslání a na základě výsledků tohoto hodnocení existují přijatá opatření změny.*

Standardy v oblasti PODNIKÁNÍ

Standard 2 - Podnikání

Sociální firma podniká a je schopná obstát na běžném trhu. Podnikání sociální firmy je etické a v souladu s platnými právními předpisy.

Kritéria:

- 1. Sociální firma má zpracovaný podnikatelský plán, který je alespoň 2x ročně vyhodnocován. Součástí podnikatelského plánu je marketingový plán, strategie řízení ekonomických rizik firmy a postup, jakým budou zaměstnanci o případné krizové situaci a jejím řešení informováni.*
- 2. Sociální firma má oprávnění podnikat.*
- 3. Sociální firma má zpracován soubor vnitřních pravidel, která upravují chování zaměstnanců sociální firmy k zákazníkům, dodavatelům, investorům a konkurentům. Všichni zaměstnanci jsou s těmito pravidly seznámeni a řídí se jimi.*

Standard 3 - Financování

Sociální firma má minimálně 50 % příjmů zajištěno z vlastní produkce, tj. prodeje zboží nebo služeb. Ekonomickým cílem je finančně stabilní, dlouhodobě udržitelná a prosperující firma, která je respektovaná obchodními partnery a bankami.

Kritéria:

- 1. Sociální firma naplňuje stanovené procento příjmů z vlastní produkce. Případné další zdroje financování (dary, dobrovolnická práce, dotace a granty z prostředků veřejných*

rozpočtů na provoz) jsou doplněním příjmů, které vyrovnává znevýhodnění firmy vyplývající ze zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce.

2. Ekonomická strategie firmy vede k udržení či posílení konkurenceschopnosti, a to i formou investic do rozvoje firmy.

3. Má zpracovaný krizový plán pro případ platební neschopnosti.

Standard 4 - Provoz sociální firmy

Provoz sociální firmy je bezpečný. Zohledňuje specifické potřeby svých znevýhodněných zaměstnanců. Pro tento účel má zpracované provozní postupy, včetně řešení nouzových a havarijních situací. Tyto postupy jsou všem zaměstnancům srozumitelné a dostupné.

Kritéria:

1. Sociální firma má zpracované základní provozní postupy.
2. Sociální firma má vytipována možná pravděpodobná i méně pravděpodobná nebezpečí a vypracovaná pravidla, jak jim předcházet a jak postupovat, pokud nastanou.
3. Každý zaměstnanec je seznámen s provozními postupy; postupy jsou všem zaměstnancům dostupné a jsou používány v praxi.
4. Každý zaměstnanec je proškolen v oblasti bezpečnosti práce a ochrany zdraví při práci.

Standards v oblasti ZAMĚSTNÁVÁNÍ

Standard 5 - Informovanost a prezentace

Sociální firma otevřeně a pravdivě informuje veřejnost, zejména ostatní podnikatelské subjekty, potenciální zákazníky, veřejné instituce a zájemce o zaměstnání o svém poslání a činnosti. Prezentace sociální firmy nevede ke stigmatizaci zaměstnaných znevýhodněných osob.

Kritéria:

1. Prezentace sociální firmy je veřejně dostupná; obsahuje základní informace o firmě, produktech či službách, které nabízí, pracovních podmínkách, možnostech zaměstnání, adresu a kontakty.

2. *Prezentace sociální firmy není primárně postavena na tématu znevýhodnění zaměstnanců.*

Standard 6 - Znevýhodnění zaměstnanci

Sociální firma zaměstnává minimálně 25 % znevýhodněných na trhu práce v přepočtu na plné úvazky, maximálně však 55 %. Sociální firma zaměstnává ty znevýhodněné, kteří potřebují delší dobu adaptace při nástupu do zaměstnání a dlouhodobou, popř. opakovanou pracovní a psychosociální podporu nutnou pro jeho udržení.

Kritéria:

1. *Sociální firma zaměstnává stanovené procento osob, které mají ztížený vstup na běžný trh práce.*
2. *Do stanoveného procenta jsou započítáni pouze zaměstnanci, kteří vzhledem ke svému znevýhodnění čerpají dlouhodobou nebo opakující se pracovní a psychosociální podporu.*
3. *Sociální firma má stanovená kritéria a způsoby výběru zaměstnance.*

Standard 7 - Pracovní smlouvy a mzdy

Všichni zaměstnanci jsou v pracovněprávním vztahu se sociální firmou a jsou za svoji práci finančně ohodnoceni.

Kritéria:

1. *Všichni zaměstnanci mají písemně uzavřenou pracovní smlouvu nebo dohodu.*
2. *Všichni zaměstnanci mají stanovenou základní mzdu, která odpovídá jimi zastávané pozici, výši pracovního úvazku a druhu práce v daném regionu.*
3. *Sociální firma má vypracovaný přehledný mzdový předpis (základní mzda, pohyblivé složky, zaměstnanecké výhody).*

Standard 8 - Etické principy a vnitřní komunikace

Sociální firma má stanovené etické principy a pravidla vnitřní komunikace a dbá na informovanost svých zaměstnanců.

Kritéria:

1. *Etické principy sociální firmy zahrnují zejména respekt k důstojnosti a ochraně soukromí zaměstnanců, deklaraci a uplatňování principu rovných příležitostí a principu solidarity. Tyto principy jsou obsaženy v pravidlech vnitřní komunikace.*

2. *Zaměstnanci jsou při nástupu do práce seznámeni s etickými principy a pravidly vnitřní komunikace sociální firmy.*

3. *Sociální firma má zaveden a využívá přehledný systém předávání informací.*

4. *Sociální firma pravidelně informuje zaměstnance o výsledcích hospodaření a dalším jejím směřování.*

Standard 9 - Organizační struktura

Sociální firma má jasně stanovenou organizační strukturu a systém řízení, který je popsán a je srozumitelný.

Kritéria:

1. *Sociální firma má zpracovaný organizační řád, který obsahuje vymezení pravomocí a odpovědností, které se vztahují k jednotlivým pracovním pozicím, a vztahy nadřízenosti a podřízenosti.*

2. *Všichni zaměstnanci jsou s organizačním řádem seznámeni, znají své povinnosti a odpovědnosti.*

3. *Sociální firma má zpracovaný popis jednotlivých pozic, včetně požadované kvalifikace a dalších požadavků pro danou pracovní pozici.*

4. *Ke každé pracovní pozici je vypracována náplň práce, která může být upravena na základě konkrétního znevýhodnění zaměstnance přijatého na tuto pozici.*

5. *Systém řízení zohledňuje rozlišnosti ve výkonu pracovní činnosti jednotlivých zaměstnanců.*

Standarty v oblasti PODPORY**Standard 10 - Adaptace**

Sociální firma zohledňuje potřeby svých zaměstnanců a vytváří podmínky pro jejich úspěšnou adaptaci a výkon kvalitní práce.

Kritéria:

- 1. Existuje a je používán systém zaškolování a pracovní a psychosociální podpory, který umožňuje zohlednit individuální potřeby zaměstnance tak, aby se po zaškolení orientoval v novém prostředí a rozuměl své pracovní činnosti.*
- 2. Jsou provedeny nezbytné úpravy pracovního prostředí v souladu s potřebami znevýhodněných zaměstnanců.*
- 3. Všichni zaměstnanci jsou informováni o specifikách dané sociální firmy.*

Standard 11 - Udržení

Sociální firma přiměřeně přizpůsobuje pracovní podmínky a prostředí potřebám svých zaměstnanců a zajišťuje jejich odborné vedení a pracovní rozvoj.

Kritéria:

- 1. V sociální firmě je zajištěno odborné vedení zaměstnanců v oblasti podnikání firmy.*
- 2. Sociální firma průběžně vyhodnocuje a případně upravuje pracovní podmínky a míru potřebné pracovní a psychosociální podpory svých zaměstnanců.*
- 3. Sociální firma předchází nadměrnému stresu na pracovišti a uplatňuje zásady prevence vyhoření.*
- 4. Každý zaměstnanec sociální firmy ví, jak získat pracovní či psychosociální podporu, pokud se dostane do obtížné situace.*
- 5. Každý zaměstnanec sociální firmy má právo na pravidelné hodnocení výkonu své práce.*

Standard 12 - Profesní rozvoj

Sociální firma usiluje o profesní rozvoj svých zaměstnanců zejména v oblasti podnikání sociální firmy a dále o rozvoj dovedností a schopností, které mají vliv na pracovní výkonnost a zvyšují konkurenceschopnost a možnost uplatnit se na trhu práce.

Kritéria:

- 1. Sociální firma má zpracován plán dalšího vzdělávání zaměstnanců, včetně finančního, časového a provozního hlediska, a řídí se jím. Všichni zaměstnanci jsou s tímto plánem seznámeni.*

Standard 13 - Spolupráce sociální firmy

Sociální firma spolupracuje s organizacemi a institucemi, které se zabývají problematikou zaměstnávání osob znevýhodněných na trhu práce či jejich podporou.

Kritéria:

1. Sociální firma využívá služeb organizací, které poskytují pracovní asistenční podporu při vstupu do sociální firmy, při výkonu práce a v problémových a krizových situacích znevýhodněného zaměstnance nebo konzultační služby, např. při výběru uchazečů o práci v sociální firmě.

2. Zaměstnanci jsou o případné spolupráci sociální firmy s organizacemi poskytujícími pracovní asistenční podporu předem seznámeni.

3. Sociální firma je napojena na síť služeb zaměstnávání znevýhodněných osob v daném regionu.“¹⁴

„Tato pravidla nejsou zakotvena v žádném právním dokumentu ČR, jedná se spíše o jakýsi etický kodex, ke kterému se sociální podniky dobrovolně hlásí. Je ale situace, kdy jsou vyžadována. A to u nově vzniklých sociálních podniků pro účely získání dotace ze strany Ministerstva práce a sociálních věcí.“¹⁵

¹⁴ Standardy sociální firmy. Leták, který vznikl v rámci programu EQUAL a projektu Rozvoj sociální firmy. Program Iniciativy Společenství EQUAL je spolufinancován Evropským sociálním fondem EU a státním rozpočtem České republiky [online] [vid. 3. února 2019].

Dostupné z: <http://www.socialnifirmy.cz/images/Standardy%20sociální%20firmy.pdf>

¹⁵ Odvrácená strana sociálního podnikání. iPodnikatel.cz [online][vid. 3. února 2019]. Dostupné z: <http://www.ipodnikatel.cz/O-podnikani/odvracena-strana-socialniho-podnikani.html>

1.1.4 Typy sociálních podniků

„Bez ohledu na motiv vzniku je každý zakladatel postaven před otázku volby vhodné právní formy podniku. Situaci v ČR ztěžuje i absence zákona o sociálním podnikání, který by bonifikoval určitou právní formu.

Právě volba právní formy sociálního podniku se ukázala jako klíčové téma nejen pro dostupnost podpůrných nástrojů, zejména v oblasti čerpání dotačních titulů na investiční a provozní výdaje sociálních podniků, ale také pro možnost zvýšení motivace pracovníků sociálních podniků a jejich zapojení do rozhodovacích procesů organizace. K naplnění tohoto cíle slouží právě právní forma – družstvo, byť empirická data z posledních let ukazují, že k této právní formě se do roku 2015 uchýlilo jen 5% sociálních podniků.

Nejběžnější právní formou sociálního podniku je na území ČR společnost s ručením omezeným.¹⁶

Tabulka 1 - Přehled právních forem v ČR¹⁷

Typy sociálních podniků		
typ	počet	%
s.r.o.	95	42,41
o.p.s	54	24,11
o.s.	24	10,71
družstvo	20	8,93
OSVČ	12	5,36
jiná	10	4,46
církevní právní org.	6	2,68
a.s.	1	0,45
v.o.s.	1	0,45
sdružení občanů	1	0,45
celkem	224	100,00

¹⁶ Tučková, Z.; Hauge, O. a kol. (2016). *Sociální ekonomika, sociální podniky a obrysy udržitelnosti*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., ISBN 978-80-7552-458-4

¹⁷ Zpracovala M. Chalupová, vlastní výzkum, České sociální podnikání. *Adresář sociálních podniků* [online][vid. 10. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku/seznam-podniku>

Právní formy společností pro sociální podnikání (dle nové právní úpravy)

„Sociální podnikání není záležitostí státu, ale občanů. Sociální podnik je zakládán a provozován občany a jejich sdruženími, spolky a komunitami v jejich režii a zájmu. Významné místo zaujímají komerční ale i nestátní neziskové organizace.

Základní rozdělení subjektů, které se mohou podílet na sociálním podnikání, může být následující:

- *subjekty sociálního podnikání*
- *subjekty sociální ekonomiky s širším sociálním kontextem*

a) Subjekty sociálního podnikání

Za subjekty sociálního podnikání, které naplňují aktivity sociální ekonomiky, jsou označovány privátní subjekty, založené za účelem podnikání (v užším pojetí, kdy zakladatelé a poskytovatelé jsou soukromé osoby), a to dobrovolně, spontánně a nezávisle na veřejné správě. Jedná se většinou o tyto formy obchodních společností (Zákon o obchodních korporacích č. 90/2012 Sb.).

- ***Společnost s ručením omezeným*** – *jedná se o obchodní společnost, která vzniká za účelem podnikání. Společnost zakládají společníci a ručí za společnost do výše nesplacených podílů.*
- ***Akciová společnost*** – *jedná se o obchodní společnost, která vzniká za účelem podnikání. Akcionáři neručí za společnost. Statutární orgány ručí za společnost celým svým majetkem.*
- ***Družstvo*** – *(dříve vznikala dle zákona číslo 513/1991 Sb.). Jde o právnickou osobu s neuzavřeným počtem členů založenou za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních či jiných potřeb svých členů. Členy mohou být fyzické i právnické osoby, každý člen se musí na činnosti družstva podílet majetkově – základním vkladem.*¹⁸

¹⁸ Venclík Milan, Bürger Josef, Vojáčková Věra, Wildmannová Marie, Mochťák Jan, Tomaščíková Marcela, Najbrtová Helena, Blanda Robert, Štegl Jiří, Budzák Richard, Juhová Eva, Juha Marek, Valová Hana. Sociální podnikání v praxi. *Komora sociálních podniků* [online] [vid. 12. února 2019]. Dostupné z: http://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2014/03/Brozura_soc_podnikani_2016_FINAL.pdf

- **Sociální družstvo** - „Výhody: novinka od roku 2014, vychází vstříc principům sociálního podnikání, v zásadě se jedná o družstvo, které se může rozhodnout pro „čistou“ formu sociálního podniku. Nevýhody: transparentní akceptování principů sociálního podniku zatím nemá protiváhu ve výhodách na trhu ani v podpoře státu, právní experti mají rozdílné postoje, některé podmínky mohou být pro podnikání překážkou, chybí zkušenosti.”

- OSVČ – ručí plně za své závazky.“¹⁹

b) Subjekty sociální ekonomiky s širším sociálním kontextem

„Za subjekty sociální ekonomiky jsou především považovány:

- **Spolky** (dříve Občanská sdružení dle zákona číslo 83/1990 Sb. o sdružování občanů-dnes Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.). Každý spolek musí obsahovat slovo „spolek“ nebo „zapsaný spolek“, zkracováno „z. s.“. Podle § 217 nového občanského zákoníku, odst. 1 „Hlavní činností spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen.“ Stanovy spolku musí, jako povinnou náležitost, obsahovat vymezení účelu spolku, tedy cíl, ke kterému je spolek ustaven. Hlavní činnost má podle zákona směřovat k naplňování tohoto účelu. Přitom ovšem hlavní činnost spolku není třeba ve stanovách výslovně vymezit. Spolky si tedy samy stanoví, zda budou vykonávat činnost pouze za účelem vzájemně prospěšným nebo ve veřejném zájmu. Záleží tedy zásadně na úpravě (dikci) účelu ve stanovách. Pochopitelně hlavní činností spolku nemůže být činnost zaměřená svou podstatou na vytváření zisku, což ovšem nevylučuje, aby zisk i v hlavní činnosti vznikl jako vedlejší či náhodný výsledek činnosti. Konečně může spolek provozovat vedlejší činnost na tvorbu zisku zaměřenou, včetně podnikání, pokud ovšem je zisk použit na podporu činnosti hlavní.

Spolky mohou být založeny:

- buď za účelem vzájemně prospěšným (zájmovým), tj. kdy účelem je uspokojování soukromého zájmu svých členů, neboli k jejich prospěchu,
- nebo za účelem veřejně prospěšným, kdy účelem je služba veřejnosti tzn. nečlenům za rovných podmínek,
- nebo i za účely stojícími na pomezí, kdy je těžké říct, zda jde o prospěch členů nebo o veřejné blaho, jako je např. kultivace společnosti přes výchovu dětí (jako členů spolku),

¹⁹Jaké právní formy u nás máme? Jaké jsou jejich výhody a nevýhody. České sociální podnikání [online][vid.12. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/otazky-a-odpovedi>

a včetně takových účelů, kdy předmětem je poskytnutí podpory nebo služby např. i charakteru sociální služby apod., a to jak podle rovných podmínek („každému poskytneme“), tak i podle selektivně nastavených nerovných podmínek („jednotlivci poskytneme“).

Tedy účelem (a tudíž odpovídající hlavní činností) může být cokoliv, včetně účelů, které v posledních letech rozhodovací praxe Ministerstva vnitra ČR považovala za nepřípustné. Občanský zákoník vyžaduje do stanov zapsat účel (cíl), nikoliv specifikaci činnosti (prostředků) k jeho naplňování.

- *Ústavy jsou v zákoně definovány jako právnické osoby ustavené za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav provozuje činnost, jejíž výsledky jsou každému rovnocenně dostupné za podmínek předem stanovených (hlavní činnost). Zákon však připouští i výkon další činnosti, například provoz komerční povahy či vedlejší činnost. Výkon těchto činností však nesmí omezovat hlavní činnost, a to co do rozsahu, dostupnosti či kvality poskytovaných služeb. Zisk musí být využit jen ve prospěch hlavní činnosti. Ústavy mohou být, podle důvodové zprávy k občanskému zákoníku, soukromoprávní i veřejnoprávní instituce (např. školy, muzea, nemocnice, vědecké nebo výzkumné ústavy). Veřejnoprávní ústavy mohou mít v působnosti i výkon veřejné moci, pak se někdy mluví o veřejném ústavu. Název ústavu musí obsahovat slova „zapsaný ústav“, postačí však zkratka „z. ú.“*

- **Nadace a nadační fondy** – (dříve zakládány na základě zákona č. 227/1997 Sb.) Nový OZ kopíruje původní úpravu nadací a nadačních fondů. Nová úprava stanoví nově, že nadace jsou zakládány svými zakladateli k trvalé službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Existují dva druhy konkrétně definovaných účelů, za kterými je možné nadaci založit: veřejně prospěšný a dobročinný.

OZ v počátku úpravy nadací jasně zakazuje zakládat nadace za účelem podpory politických stran a hnutí, resp. účastnit se jejich činnosti. Původní úprava hovoří pouze o tom, že nadace a nadační fondy nesmějí politické strany a hnutí financovat. Stejně tak nesmí být nadace zakládány výlučně k výdělečným cílům. Nová úprava tedy ruší původní úplný zákaz podnikání, který byl mírněn výčtem několika výdělečných aktivit, které nadace a NF mohly vykonávat (např. pronájem nemovitostí, pořádání loterií, tombol, sportovních, společenských a sportovních akcí atd.). Nová úprava hovoří o tom, že podnikat je možné, avšak pouze jako vedlejší činnost a výtěžky podnikání musí sloužit pouze k podpoře účelu nadace.

Jejich činnost by měla být zaměřena zejména na dosahování obecně prospěšných cílů: rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic, rozvoj vědy, vzdělání, tělovýchovy a sportu.

Zákonem č. 210/2002 Sb. byla provedena novela zaměřená zejména na oblast jejich hospodaření (úpravy vztahů poskytování grantů, režii a vlastními programy nadace, vymezení podílu na majetkových vztazích);

- **Církve a církevní právnické osoby** – jejich zapojení vychází ze dvou zdrojů, jednak je trvalou součástí křesťanských tradic povinnost péče o všechny členy místní komunity a o její fungování a současně činnost vyvěrá z uplatňování klíčového principu křesťanské a sociální etiky tj. principu subsidiarity. Jeho podstata spočívá v požadavku, aby nižší sociální jednotka měla k dispozici tolik kompetencí k řešení místních podmínek, kolik je v zásadě možné při navyšování odpovědnosti za svou existenci a vyšší sociální jednotka pouze tolik kompetencí, kolik je nezbytně nutné.

Křesťanské církve začaly aktivně vstupovat např. do komunitní práce v západní Evropě v 60. a 70. letech minulého století.

Podporované cílové skupiny

- *osoby sociálně vyloučené*
- *osoby ohrožené sociálním vyloučením*
- *osoby se zdravotním postižením*

Tyto skupiny jsou vždy definovány příslušnými platnými předpisy.²⁰

Partnerství

- **Partnerství sociálního podniku a veřejného sektoru**

„Zásadním fenoménem komunitního přístupu a sociálního podnikání je partnerství se všemi subjekty ale zvláště pak se subjekty veřejného sektoru. Veřejný sektor je specifickou

²⁰ Venclík Milan, Bürger Josef, Vojáčková Věra, Wildmannová Marie, Mochťák Jan, Tomaščíková Marcela, Najbrtová Helena, Blanda Robert, Štegl Jiří, Budzák Richard, Juhová Eva, Juha Marek, Valová Hana. Sociální podnikání v praxi. *Komora sociálních podniků* [online] [vid. 12. února 2019]. Dostupné z: http://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2014/03/Brozura_soc_podnikani_2016_FINAL.pdf

součástí ekonomiky. Jádrem veřejného sektoru je veřejná správa, kterou tvoří soustava úřadů s centrální nebo územní působností. Kromě veřejné správy tvoří veřejný sektor další organizace, které poskytují veřejné služby (např. nemocnice, školy, domy sociální péče, atd.). financované z veřejných prostředků. Součástí veřejného sektoru jsou takové druhy služeb, které by bylo nevýhodné, nepraktické až nemožné poskytovat na komerční bázi. Ve veřejném sektoru díky daním neexistuje přímý vztah mezi uživatelem služby (plátcem) a jejím poskytovatelem.

Aby mohlo existovat skutečně funkční sociální podnikání a plnit svůj účel, je třeba úzká spolupráce mezi nositeli sociálního podnikání a veřejnou správou a všemi dalšími partnery v rámci veřejného prostoru. Sociální podnik poskytuje možnost integrace osob znevýhodněných na trhu práce do pracovního procesu, a tím i integraci do společnosti a společenského dění. To je přidaná hodnota fungujícího sociálního podniku pro společnost, za kterou se mu dostává jistých výhod na daném trhu.

Povinností veřejné správy by tedy mělo být v maximální míře umožňovat sociálním podnikům naplňovat svůj účel. A to jak vyhlášováním výběrových řízení společensky odpovědným způsobem, tak využíváním i všech ostatních možností, jak umožnit sociálním podnikům vstoupit na trh v segmentech a oblastech, kde se jedná o společensky prospěšný jev. V určitých oblastech, by měla definovat i některé činnosti, které mohou dělat pouze sociální podniky.

Je třeba respektovat fakt, že sociální podnikání je pořád podnikání a není konkurence schopné na otevřeném trhu a že je možno jej úspěšně provozovat pouze ve vymezeném segmentu činností.

Vzhledem k tomu, že sociální podnikání se stalo v současné době podporovaným trendem v rámci EU a ČR a jsou do této činnosti investovány nemalé veřejné finance, mělo by být úkolem a i povinností veřejné správy vytvářet podmínky pro dlouhodobý rozvoj těchto aktivit.

- ***Partnerství sociálního podniku a ziskového sektoru***

Podnikání a zdravá ekonomika jsou nezbytné pro fungování státu. Podnikatelé vytváří na otevřeném trhu finanční zdroje, ze kterých teprve sekundárně mohou být financovány veškeré státní politiky včetně sociální politiky. Vzhledem k tomu, že sociální podnikání, i když se jedná o podnikání, není schopné fungování na otevřeném trhu (je podporované z veřejných zdrojů, které vytváří podnikatelské prostředí), je třeba nastavit zdravé partnerské vztahy mezi

ziskovým sektorem a sociálním podnikáním a nepřipustit, aby sociální podnikání vytlačovalo z trhu komerčně dlouhodobě fungující společnosti.

*Je tedy třeba úzká spolupráce, která by měla vyústit do situace, že i komerční subjekty budou zadávat část zakázek v některých oblastech sociálním podnikům v rámci společenské odpovědnosti.*²¹

1.1.5 Historie

Počátky dějin sociální ekonomiky

„Sociální ekonomika (SE) je jako činnost historicky spojená s lidovými sdruženími a družstvy, která tvoří její kostru. Právě systém hodnot a zásady jednání lidových sdružení, které se odrazily v historickém družstevním hnutí, stojí za vznikem moderního pojetí SE, v němž lze organizace strukturovat do tří velkých skupin: družstva, vzájemné společnosti a sdružení a nedávno doplněné nadace. Ve skutečnosti byly tyto velké skupiny provázanými projevy téhož podnětu: byla jím reakce nejohroženějších a bezbranných sociálních skupin prostřednictvím svépomocných organizací na nové životní podmínky vzniklé rozvojem průmyslového kapitalismu v 18. a 19. století. Družstva, vzájemné společnosti a odbojové společnosti představují tři směry, jimiž se tento impuls ke sdružování rozvíjel.

Ačkoli již v průběhu středověku došlo ke značnému rozmachu charity (charitativních nadací, bratrstev a nemocnic) a organizací vzájemné pomoci, právě lidová sdružení, družstva a vzájemné společnosti 19. století získaly mimořádnou dynamiku díky iniciativám pracujících vrstev. Kupříkladu v Británii se v devadesátých letech 18. století rozrostl počet tzv. přátelských spolků. V celé Evropě byly zakládány četné vzájemné hospodárné společnosti a společnosti vzájemné pomoci. Ve druhé polovině 19. století došlo ke značnému růstu vzájemného hnutí v zemích Latinské Ameriky, jako jsou Uruguay a Argentina.

První náznaky sdružování do družstev vyklíčily v Británii závěrem 18. a počátkem 19. století ve spontánní reakci průmyslových dělníků na drsné životní podmínky. Značný vliv na družstevní hnutí si však brzy získaly socialistické myšlenky Roberta Owena a ricardiánští antikapitalisté, jako byli William Thompson, George Mudie, William King, Thomas Hodgskin,

²¹ Venclík Milan, Bürger Josef, Vojáčková Věra, Wildmannová Marie, Mochťák Jan, Tomaščíková Marcela, Najbrtová Helena, Blanda Robert, Štegl Jiří, Budzák Richard, Juhová Eva, Juha Marek, Valová Hana. Sociální podnikání v praxi. *Komora sociálních podniků* [online] [vid. 12. února 2019]. Dostupné z: http://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2014/03/Brozura_soc_podnikani_2016_FINAL.pdf

John Gray a John Francis Bray. V letech 1824–1835 bylo navázáno těsné spojení mezi tímto hnutím a odborovými svazy, neboť v obou případech šlo o vyjádření svébytného hnutí dělníků s tímž cílem, jímž byla emancipace dělnické třídy. V letech 1831 až 1835 proběhlo v Británii osm Družstevních kongresů, jež koordinovaly družstva i odborové hnutí. Na jednom z těchto kongresů byl ustaven Velký státní konsolidovaný odborový svaz (Grand National Consolidated Trades Union), sdružující všechny britské odbory.

Do vývoje družstevního hnutí v Británii přímo a rozhodujícím způsobem zasáhl William King, jehož vliv se projevil ve známém družstvu založeném v anglickém městě Rochdale roku 1844 28 dělníky, mezi nimiž bylo šest žáků Roberta Owena (Monzón, 2003). Slavné družstevní zásady, jimiž se řídila činnost tzv. Rochdaleských pionýrů, přejala družstva všeho druhu, jež v roce 1895 utvořila v Londýně Mezinárodní družstevní svaz (International Cooperative Alliance, ICA), a měla zásadní podíl na rozvoji moderního pojetí SE.

Ve druhé polovině 19. století prodělala sociální ekonomie zásadní obrat vlivem dvou velkých ekonomů: Johna Stuarta Milla a Leona Walrase.

Mill věnoval značnou pozornost podnikovému sdružování pracujících, v družstevní i vzájemné podobě. Ve své nejvýznamnější práci s názvem Zásady politické ekonomie (Principles of Political Economy) podrobně zkoumal výhody a nedostatky zaměstnaneckých družstev a vyzval k podpoře tohoto typu podniku vzhledem k jeho ekonomickým a morálním přínosům.

Leon Walras se podobně jako Mill domníval, že družstva mohou hrát významnou úlohu při řešení sociálních konfliktů tím, že budou plnit důležitou „ekonomickou funkci nikoli skoncováním s kapitálem, nýbrž omezením kapitalismu, a dále neméně významnou funkci morální, jež spočívá v zavedení demokracie do fungování výrobního procesu“ (Monzón, 1989).

Významný odklon od původního pojetí sociální ekonomiky spojovaného s modelem F. Le Playe znamenala Walrasova práce Studie sociální ekonomiky – teorie rozdělení společenského bohatství (Études d'Économie Sociale: théorie de la répartition de la richesse sociale), vydaná v Lausanne roku 1896. Podle Walrase se sociální ekonomika stala součástí ekonomie a oblastí hospodářské činnosti, která je hojně rozšířena v družstvech, vzájemných společnostech a sdruženích, jak je známe dnes. Moderní pojetí sociální ekonomiky tak nabylo svých hlavních rysů koncem 19. století jako odraz hodnot demokratického sdružování, vzájemných společností a družstev.

Pojem sociální ekonomika se v ekonomické literatuře poprvé objevil patrně v roce 1830. Toho roku publikoval francouzský liberální ekonom Charles Dunoyer Nové pojednání o sociální ekonomice (Nouveau traité d'économie sociale), v němž se zasazoval o morální pojetí ekonomie. V období let 1820–1860 pak ve Francii působil heterogenní myšlenkový směr, jež lze souhrnně nazvat sociální ekonomové. Většinu z nich ovlivnily analýzy T. R. Malthuse a S. de Sismondi týkající se existence ‚selhání trhu‘, která mohou vést k nerovnováze, a vymezení skutečného předmětu ekonomie, za nějž Sismondi považoval člověka spíše než bohatství. Většinu sociálních ekonomů je však nutno zařadit do sféry liberálního ekonomického myšlení, zásad laissez-faire a institucí, které se postupně konsolidovaly s nástupem kapitalismu, včetně kapitalistických podniků a trhů.

V důsledku toho myslitelé sociální ekonomiky v tomto období nezahlásili ani neprosazovali žádnou alternativu či doplňující přístup ke kapitalismu. Tito ekonomové rozvíjeli spíše teoretické pojetí společnosti a sociálního aspektu spojováním morálky a ekonomie na základě morálního jednání jednotlivce dle F. Le Playe (Azam, 2003), podle nějž cílem ekonomů neměl být blahobyt nebo bohatství, nýbrž sociální smír (B. de Carbon, 1972).

Ve druhé polovině 19. století prodělala sociální ekonomie zásadní obrat vlivem dvou velkých ekonomů: Johna Stuarta Milla a Leona Walrase.

Mill věnoval značnou pozornost podnikovému sdružování pracujících, v družstevní i vzájemné podobě. Ve své nejvýznamnější práci s názvem Zásady politické ekonomie (Principles of Political Economy) podrobně zkoumal výhody a nedostatky zaměstnaneckých družstev a vyzval k podpoře tohoto typu podniku vzhledem k jeho ekonomickým a morálním přínosům.

Leon Walras se podobně jako Mill domníval, že družstva mohou hrát významnou úlohu při řešení sociálních konfliktů tím, že budou plnit důležitou „ekonomickou funkci nikoli skoncováním s kapitálem, nýbrž omezením kapitalismu, a dále neméně významnou funkci morální, jež spočívá v zavedení demokracie do fungování výrobního procesu“ (Monzón, 1989).

Významný odklon od původního pojetí sociální ekonomiky spojovaného s modelem F. Le Playe znamenala Walrasova práce Studie sociální ekonomiky – teorie rozdělení společenského bohatství (Études d'Économie Sociale: théorie de la répartition de la richesse sociale), vydaná v Lausanne roku 1896. Podle Walrase se sociální ekonomika stala součástí ekonomie a oblastí hospodářské činnosti, která je hojně rozšířena v družstvech, vzájemných

společnostech a sdruženích, jak je známe dnes. Moderní pojetí sociální ekonomiky tak nabylo svých hlavních rysů koncem 19. století jako odraz hodnot demokratického sdružování, vzájemných společností a družstev.“²²

Další vývoj

„Ačkoli sociální ekonomika zaujímala v Evropě první třetiny 20. století relativně významné místo, pro růstový model západní Evropy v letech 1945–1975 byl typický především tradiční soukromý kapitalistický sektor a sektor veřejný. Tento model se stal základem sociálního státu, který řešil rozpoznaná selhání trhu a nasadil balík opatření, jejichž nápravná funkce se velice osvědčila: přerozdělení příjmů, přidělování prostředků a proticyklické politiky. Všechna uvedená opatření vycházejí z Keynesova modelu, v němž jsou velkými sociálními a hospodářskými subjekty federace zaměstnavatelů a odbory spolu se státem.

V zemích střední a východní Evropy napojených na sovětský systém a vyznačujících se centrálně plánovanou ekonomikou byl jediným hospodářským subjektem stát, jenž subjektům sociální ekonomiky neponechával žádný prostor. V zemích sovětského bloku byla viditelně přítomna pouze družstva, byť byly zcela pošlapány jejich tradiční zásady, jako jsou dobrovolné a otevřené členství a demokratické uspořádání. V posledních dvou stoletích přišli čeští ekonomové s různými ekonomickými přístupy, jež na první místo nekladly výlučně zisk. V této tradici, která započala v 19. století, pokračovala za první československé republiky řada neziskových organizací.

Navzdory řadě transformací velkých družstev a vzájemných společností na jiné typy organizací, k nimž v posledních desetiletích došlo v některých evropských zemích, zaznamenává obchodní odvětví SE (družstva a vzájemné společnosti) značný růst, jak potvrzuje Evropská komise v Manuálu pro zpracování satelitních účtů podniků sociální ekonomiky: družstva a vzájemné společnosti. Významné studie potvrdily značný růst SE jako celku v Evropě. Jedna z nejvýznamnějších studií, vypracovaná střediskem CIRIEC pro Evropskou komisi v rámci pilotního programu „Terciární sektor a zaměstnanost“, poukazuje na rostoucí význam družstev, vzájemných společností a sdružení pro tvorbu a udržování zaměstnanosti a nápravu závažných ekonomických a sociálních nerovností.

²² Monzón José Luise, Chaves Rafael, *Sociální ekonomika v Evropské unii*. [online] [vid. 10. ledna 2019]. Dostupné z: https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_cs.pdf

Po zhroucení sovětského bloku došlo k rozpadu řady družstev ve východní a střední Evropě. Navíc v očích veřejnosti byla vážně diskreditována. V poslední době však občanské iniciativy zaměřující se na rozvoj projektů SE zažívají nový rozmach, jenž se projevuje v návrzích předpisů na podporu organizací v tomto odvětví.

Impozantní růst zaznamenávají organizace SE věnující se vytváření tzv. sociálních nebo obecně prospěšných statků, což jsou především práce a sociální integrace a sociální služby a komunitní péče. Zdá se, že sdružení a družstva šla na tomto poli společnou cestou porozumění a spolupráce na řadě svých projektů a činností, jako v případě sociálních podniků, z nichž mnohé patří mezi družstva a které již různé evropské země uznávají jako zvláštní právní formu – je tomu tak mj. v Itálii, Portugalsku, Francii, Belgii, Španělsku, Polsku, Finsku a ve Spojeném království.“²³

1.1.6 Vývoj v České republice

„V České republice má sociální podnikání dlouhou tradici hlavně na venkově. Už na území Habsburské říše byla česká kulturní a hospodářská identita založena na dobrovolnických aktivitách občanské společnosti. Byla vytvářena aktivní činností malých a středně velkých podniků, výrobních a spotřebních družstev, spolků, vzájemných či obecných záložen a družstevních kampeliček.“²⁴

„V tradici z 18. a 19. století následně pokračuje zakládání spolků a družstev v meziválečném období. Československo převzalo část rakouské legislativy týkající se spolků a doba mezi světovými válkami je označována za zlatá léta sdružování. Počet spolků se zvyšoval téměř ve všech oblastech – zájmové a studentské spolky, sportovní kluby, spolky národnostních menšin atd. Jejich množství nadále rostlo ve 30. letech – především díky odborům, sportovním klubům a spolkům státních zaměstnanců, aktivitu vyvíjejí i humanitární a podpůrné spolky. Zámožnější spolky měly vlastní budovy, spolkové domy.“²⁵

²³ Monzón José Luise, Chaves Rafael, *Sociální ekonomika v Evropské unii*. [online] [vid. 10. ledna 2019]. Dostupné z: https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_cs.pdf

²⁴ Jaká je historie sociálního podnikání v ČR? *České sociální podnikání* [online][vid.14. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/otazky-a-odpovedi>

²⁵ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Naďa, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR* [online][vid 10. prosince 2018].

„Po 1. světové válce také nastává rozvoj družstevní svépomoci a po vzniku samostatné Československé republiky se setkáváme s družstvy ve všech odvětvích podnikání. Narůstá množství nejen spotřebních, výrobních, zemědělských, zpracovatelských, nákupních a odbytových družstev, ale i družstevních záložen, kulturních a bytových družstev. V období mezi 1. a 2. světovou válkou dosáhlo české družstevnictví svého vrcholného rozmachu.“²⁶

„Po skončení 2. světové války spolky a družstva rychle pokračovaly ve své činnosti, ovšem po únoru 1948 nastal výrazný obrat. Množství spolků, nadací i družstev zaniklo, nastupující společenské organizace a výrobní družstva posloužily jako nástroj komunistického režimu. Pro ekonomické aktivity občanských nebo církevních organizací nebyl v centrálním řízení a plánování národního hospodářství prostor a od socialistických podniků se neočekávalo společensky odpovědné chování a sladování ekonomických cílů s cíli sociálními.“²⁷

„Po sametové revoluci v listopadu 1989 se začala intenzivně obnovovat občanská společnost, což s sebou neslo zakládání nových spolků a nadací. Rozvoj neziskového sektoru po roce 1989 je jedním ze základů sociální a solidární ekonomiky a vytváří podmínky pro vznik sociálních podniků. Také sektor družstev se oživuje, vedle tradičních družstevních odvětví (bytového, spotřebního, výrobního a zemědělského) se rozvíjejí i další družstevní aktivity v oblasti bankovníctví a pojišťovnictví.“²⁸

„Česká republika se stala v roce 2002 první zemí střední a východní Evropy, kde se konala světová konference o sociální ekonomice. Na konferenci v Praze byla přijata tzv. Pražská deklarace, kde se mimo jiné uvádí: Přestože neexistuje žádná přesná právní definice sociální ekonomiky, je možné se shodnout na třech konstatováních:

- 1. sociální ekonomika není založena na kapitálu, ale na participativní demokracii,*
- 2. cílem sociální ekonomiky není zisk, ale vzájemná solidarita,*
- 3. sociální ekonomika může významnou měrou přispívat k začleňování znevýhodněných osob do společnosti.*

²⁶ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Naďa, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR* [online][vid 10. prosince 2018].

²⁷ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Naďa, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR* [online][vid 10. prosince 2018].

²⁸ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Naďa, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR* [online][vid 10. prosince 2018].

*Ačkoli konference nepřinesla žádné konkrétní pobídky pro rozvoj sociálních podniků, představovala významný bod pro českou sociální ekonomiku. Následkem toho se zvýšil zájem o zahraniční koncepce. Seznámení se se zahraniční praxí především ze zemí Evropské unie mělo za následek zakládání českých sociálních podniků a šíření myšlenek o sociální ekonomice a podnikání. Další změny jsou spojeny se vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004 a pronikáním euroamerických myšlenek společensky odpovědného podnikání k nám.*²⁹

*„Sociální podnikání je na vzestupu všude ve světě a každá země ho přizpůsobuje svým historickým kořenům, své tradici, mentalitě a kultuře. Rozvíjí se ve všech zemích EU a je čím dál tím více podporováno Evropskou komisí. I v Evropě existují rozdíly mezi státy, např. v zemích na jihu Evropy převažují sociální družstva, kdežto britské pojetí klade větší důraz na osobu sociálního podnikatele. Přes rozdílnost národních přístupů došlo ke shodě na znacích sociálního podniku ve vědecké síti EMES.*³⁰

*„V České republice se objevovaly první informace a ořukávání tématu již od konce devadesátých let na úrovni družstevních svazů, skutečným základem pro širokou diskuzi se stal vznik Národní tematické sítě pro sociální ekonomiku v roce 2005 v rámci programu EQUAL. Po dvou letech společné práce a hledání konsenzu jsme vytvořili první české definice a principy. Ty byly v roce 2011 revidovány a hlavní znaky sociálního podniku byly seřazeny pod tři hlavní principy – sociální, ekonomický a environmentální, který byl sloučen s místním rozměrem. Principy a znaky sociálního podniku schválené TESSEA, které jsou plně v souladu se společným evropským pojetím EMES.*³¹

EMES - Mezinárodní výzkumná síť, srovnávací výzkum, sociální podnik, sociální podnikání, sociální a solidární ekonomika a sociální inovace.³¹

„Zjednodušeně by se dalo říci, že české pojetí je široké a důraz je kladen na podnikání, tj. na to, aby si na sebe dokázaly sociální podniky vydělat. Mezi sociální podniky počítáme nejen integrační sociální podniky, které zaměstnávají znevýhodněné osoby, ale také

²⁹ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Nad'a, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR* [online][vid 10. prosince 2018].

Dostupné z: http://www.tessee.cz/images/pdf/ZPRAVA_O_STAVU_SOC_PODNIKANI_2018.pdf

³⁰ Jaká je historie sociálního podnikání v ČR? *České sociální podnikání* [online][vid.14. prosince 2018].

Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/otazky-a-odpovedi>

³¹ Dostupné z: <https://emes.net>

ty podniky, které jsou zaměřené ekologicky, podporují místní rozvoj nebo se věnují fairtradovému obchodování. Do sociálního podnikání počítáme i podnikání neziskovek, které si přivydělávají a ze zisku podporují svou hlavní činnost.³²

Další aspekty sociálního podnikání

„Jednotlivé sociální politiky v různých zemích světa budou vždy rozdílné a neslučitelné, fungující sociální politika musí vycházet v demokratickém státě z konsensu občanů (a to nejenom těch, kdo tyto prostředky spotřebovávají a vynucují si je ale do budoucnosti vzhledem ke světové globalizaci hlavně těch, kdo jsou tyto prostředky schopni generovat, což je pohled, který v současnosti není respektován, neboť lidé, kteří si toto uvědomují a kritizují současnou situaci, jsou mnohdy obviňováni z extrémizmu), kulturní tradice státu, historickému naturelu občanů a reálných současných ekonomických možností státu.

Tato teze platí nejen zásadně celosvětově ale i v rámci Evropy. I zde jsou níže uvedené kulturní, psychologické a ekonomické rozdíly tak diametrální, že jakékoliv sjednocení politiky v sociální oblasti je zde nemožné. Jenom v Evropě je možno definovat několik zásadních pohledů na tuto problematiku, a to nejen z ekonomických a politických hledisek, ale hlavně ze socio-mentálního nastavení společnosti.

Pro zjednodušení použiji následující rozdělení:

- *Anglo - saský přístup - (Anglie, Irsko, Skotsko, atd...)*
- *Severský přístup - (Švédsko, Norsko, Dánsko, atd...)*
- *Germánský přístup (do kterého patří i ČR) – (Německo, Česká republika, Rakousko atd...)*
- *Jižní přístup – (Francie, Itálie, Španělsko, atd...)*
- *Slovanský přístup (Polsko, Rusko, atd...)*

Absolutní anomálií jižního přístupu je Řecko, které je představitelem anomálie, která při normálním fungování systému nemůže vůbec nastat.

³² Jaká je historie sociálního podnikání v ČR? *České sociální podnikání* [online][vid.14. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/otazky-a-odpovedi>

Abychom pochopili alespoň základní podstatu tohoto dělení, musíme udělat malý historický exkurz. Základní systémová řešení sociální politiky na státní úrovni provedl v devadesátých letech devatenáctého století Otto von Bismarck, německý kancléř a sjednotitel Německa. Zavedl systém sociálního a zdravotního pojištění. Tento systém byl velmi rychle zaveden i do tehdejšího Rakouska-Uherska, jehož součástí byla i ČR. Což bylo unikum nejenom v Evropě, ale na celém světě. Byl to zásadní strategický geopolitický tah, který stabilizoval Německo jako jednotný stát a zabezpečil sociální smír uvnitř tohoto státu. Němečtí dělníci se nepřidali k Mezinárodnímu dělnickému hnutí.

Teprve o půl století později přichází lord Beverlige v Anglii za druhé světové války jako ministr sociálních věcí ve vládě Winstona Churchilla s koncepcí sociálního státu (Welfer state), která obsahovala i systémové řešení sociálního zabezpečení na státní úrovni. Tato teorie byla založena na plošné dávce, nárokové pro všechny potřebné. (sám Beverlige říkal: „poskytneme chleba, na máslo a šunku si musí každý vydělat sám“). Předsedou vlády Winstonem Churchillem nebyla akceptována, ale stala se základní teorií pro poválečné uvažování politiků a tento sociální stát v různých formách a variantách byl implementován ve většině evropských zemí. Rozkvět a rozvoj sociální politiky, který byl podložen i ekonomickým růstem, trval do sedmdesátých let minulého století.

V osmdesátých letech minulého století došlo k zásadnímu ekonomickému obratu, kdy sociální politika začala být realizována na úkor deficitních rozpočtů, tedy na dluh, což trvá do dnešního dne.

Je samozřejmé, že v celosvětovém měřítku se jedná o úplně zásadní kvalitativní rozdíly v potřebách sociálního zabezpečení. Na mnoha místech světa nemají lidé vůbec dostatek základních potravin k přežití. Proto byl Světovou bankou v osmdesátých letech minulého století zaveden pojem záchranná sociální síť („social safety net“), v důsledku ekonomických reforem v Latinské Americe a v Asii. Jedná se o takové uspořádání minimálních dávek sociálního pojištění garantované státem, sociálních (státních) podpor a sociální pomoci, aby žádný občan nebyl existenčně ohrožen a aby neklesl pod určitou hranici v místě stanoveného existenčního nebo sociálního minima. Proto se zvláště v oblastech, kde není sociální systém jednotný pro dané území, zaváděly a zavádějí jednotlivé sociální programy, aby měli obyvatelé možnost zajistit si základní prostředky pro svoji obživu. V takovýchto vyloučených oblastech se začaly vytvářet specifické komunity. Pro tyto komunity a jejich začlenění se do

většinové společnosti začaly vytvářet sociální programy. Samotné základy komunitní práce se datují do období začátku industrializace a urbanismu, kdy docházelo k rozpadu tradiční společnosti, který měl za následek vznik nových sociálních ale i strukturálních společenských problémů (masová nezaměstnanost, chudoba a další).³³

1.1.7 Legislativa

Věcný záměr Zákona o sociálním podnikání

Tento Zákon by měl v budoucnu definovat pojmy sociální podnik a integrační sociální podnik. Zákon by měl upravit i podporu sociálního podnikání.

„Věcný záměr Zákona byl schválen vládou 15. 5. 2017 a v současné době připravuje Úřad vlády ČR jeho paragrafové znění. Během přípravy zákona došlo k velkému skluzu a posunu termínů, takže ho Sobotkova vláda již nestihne projednat. Navrhovanou podobu normy bude moci využít příští kabinet. Jestli k tomu opravdu dojde, v tuto chvíli nikdo neví.“³⁴

1.1.8 Zákon o potravinách

Zákon o potravinách³⁵

110/1997 Sb. Zákon o potravinách a tabákových výrobcích a o změně a... - znění dle 180/2016 Sb.

§ 11

(1) Podnikatelské zájmy právnických osob, které jsou v souladu s tímto zákonem, ochraňuje zájmové sdružení právnických osob s názvem "Potravinářská komora" České republiky založené podle zvláštního zákona 11b).

(2) Provozovatel potravinářského podniku, který uvádí na trh potraviny v provozovně s prodejní plochou větší než 400 m², je povinen potraviny, které nejsou v souladu s požadavky

³³ Venclík Milan, Bürger Josef, Vojáčková Věra, Wildmannová Marie, Mocht'ák Jan, Tomaščíková Marcela, Najbrtová Helena, Blanda Robert, Štegl Jiří, Budzák Richard, Juhová Eva, Juha Marek, Valová Hana. Sociální podnikání v praxi. *Komora sociálních podniků* [online] [vid. 12. února 2019]. Dostupné z: http://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2014/03/Brozura_soc_podnikani_2016_FINAL.pdf

³⁴ Zákon o sociálním podnikání. *České sociální podnikání* [online] [vid. 14. prosince 2018]. Dostupné z: <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/clanky/2847-zakon-o-socialnim-podnikani>

³⁵ Exportováno z právního informačního systému CODEXIS® - 10. 1. 2017 jinak dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-110> [online] [vid. 25. května 2019]

stanovenými tímto zákonem nebo přímo použitelným předpisem Evropské unie upravujícím požadavky na potraviny, ale jsou bezpečné, poskytnout bezplatně neziskové organizaci, která shromažďuje bezplatně potraviny, skladuje a přiděluje je humanitárním nebo charitativním organizacím, které poskytují potravinovou pomoc klientům sociálních služeb; tyto organizace určí ministerstvo rozhodnutím vydaným z moci úřední. Potraviny určené klientům sociálních služeb musí být následně uváděny na trh pouze bezplatně.

(3) Potraviny uváděné na trh jiným provozovatelem potravinářského podniku než provozovatelem uvedeným v odstavci 2, které nejsou v souladu s požadavky stanovenými tímto zákonem nebo přímo použitelným předpisem Evropské unie upravujícím požadavky na potraviny, ale jsou bezpečné, mohou být bezplatně poskytnuty neziskové organizaci, která shromažďuje bezplatně potraviny, skladuje a přiděluje je humanitárním nebo charitativním organizacím, které poskytují potravinovou pomoc klientům sociálních služeb; tyto organizace určí ministerstvo rozhodnutím vydaným z moci úřední. Potraviny určené klientům sociálních služeb musí být následně uváděny na trh pouze bezplatně.

(4) Při uvádění potravin podle odstavců 2 a 3 na trh musí být:

a) splněna oznamovací povinnost podle § 3 odst. 1 písm. i),

b) zajištěna sledovatelnost potraviny podle čl. 18 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 178/2002 a

c) připojena dokumentace obsahující název potraviny, množství potraviny, informace podle čl. 9 odst. 1 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011, účel užití potraviny a informace o tom, v čem potravina nesplňuje požadavky tohoto zákona nebo přímo použitelného předpisu Evropské unie upravujícího požadavky na potraviny; informace podle čl. 9 odst. 1 písm. c) nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1169/2011 musí být srozumitelným způsobem poskytnuta také klientovi sociálních služeb.

11b) § 20f a následující zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Co novela říká?

„Od 1. ledna 2018 budou muset všechny obchody s potravinami s prodejní plochou nad 400 m² darovat a nabízet charitám neprodejné potraviny, které by jinak skončily na skládkách. Ty je poté přerozdělí svým klientům (sociálně slabým, handicapovaným, matkám samoživitelkám, dětským domovům atd.).

Konkrétní seznam organizací³⁶, které se mohou těšit na potravinové dary, je zveřejněn na stránkách ministerstva zemědělství.

Koho se nová povinnost týká?

Novela se týká všech prodejen s velikostí prodejní plochy nad 400 metrů čtverečních, které budou povinny bezpečné potraviny bezplatně nabídnout neziskovým organizacím. V případě nedodržení této povinnosti hrozí pokuty, jejichž výše bude dána závažností stupně nedodržení povinnosti.

Jak bude vypadat praxe?

Charitativní organizace budou předávat zdarma potřebným např. potraviny s deformovaným obalem nebo výrobky, které jsou chybně (např. hovězí konzerva, která mylně obsahuje kuřecí maso), nepřesně či nedostatečně označeny (např. přesný obsah prvků výrobku).

Co je bezpečná potravina?

Darovat se mohou pouze bezpečné potraviny. Za bezpečnou potravinu se považuje ta, která nevyvolá poškození u konzumenta ve smyslu zdravotní a hygienické nezávadnosti potravin jako naprosto základního předpokladu, který musí být v potravinovém řetězci splněn. Zahrnuje však i bezpečnost před možností zranění např. při explozi výrobku nebo z nevyhovujícího obalu.

DPH z darovaných potravin?

Ministerstvo financí připravilo metodiku jak v těchto případech postupovat. Podrobnosti naleznete na stránkách Generálního finančního ředitelství www.financnisprava.cz. „Při darování potravin v rámci novely zákona o potravinách je potřeba odvést DPH na výstupu. Zároveň ale platí, že základ daně se stanoví především podle stavu potravin a jejich další využitelnosti v běžném prodeji. V závislosti na konkrétních okolnostech tak může být základ daně pro účely výpočtu DPH shodný s prodejní cenou, ale i v minimální hodnotě blízké se nule,“ uvedl partner daňového oddělení společnosti PwC Martin Diviš a dodal: „Doporučujeme všem dárcům pečlivě dokumentovat stav darovaných potravin a samozřejmě i archivovat potvrzení o darování od příslušné potravinové banky nebo organizace.“

³⁶ Seznam oprávněných příjemců darovaných potravin [online] [vid.20. ledna 2019]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/519491/Seznam_opravnenych_prijemcu_darovanych_potravin.pdf

Jaký je cíl?

Hlavním cílem novely je legislativní omezení plýtvání potravinami. Byznys pro společnost na tuto skutečnost dlouhodobě apeluje a upozorňuje i prostřednictvím webových stránek milujemejidlo.cz. Společně s našimi partnery jsme organizátorem Národní potravinové sbírky, v rámci níž dochází k propojení výrobců potravin, supermarketů a veřejnosti s cílem poskytnout trvanlivé potraviny ve prospěch potřebných³⁷.

1.2 Sociální podnikání v EU a specifika českého přístupu

- **„Co je sociální podnikání** - v Evropě existují 2 miliony podniků sociálního hospodářství, což představuje 10 % všech podniků v EU. Více než 11 milionů lidí - asi 6 % zaměstnanců EU - pracuje pro podniky sociální ekonomiky. Mají různé právní formy a různé cíle, od zemědělství a bankovníctví po zajištění zaměstnání a chráněné dílny.

- **Hlavní cíle** - primárním cílem tradičních podniků sociální ekonomiky je sloužit členům, a ne získat návratnost investic, jak to dělají tradiční hlavní kapitálové společnosti. Členové jednájí v souladu se zásadou solidarity a vzájemnosti a řídí svůj podnik na základě principu "jeden muž za jeden hlas".

- **Sociální podniky** – významnou a rostoucí skupinou podniků sociální ekonomiky jsou sociální podniky. Jejich hlavním cílem je mít společenský nebo environmentální dopad na obecný zájem.

- **Politika** - pokud se politici snaží zlepšit podnikatelské prostředí v Evropě, musí zajistit, aby specifika těchto podniků, jako je etika, pracovní styl, řízení podniků, konkrétní způsoby účtování, blokování aktiv, zachování zisku, zvláštní "sociální" cíle vzít v úvahu.³⁸

„Porovnáme-li české definice s definicemi Evropské komise, zjistíme dva důležité rozdíly. Jedním z nich je vztah mezi sociálním a ekonomickým cílem. Podle evropských definic je sociální cíl nadřazen cíli ekonomickému, kdežto v české definici sociálního podnikání je dosahování zisku stejně důležité jako zvýšení veřejného prospěchu, což je český unikát. V praxi je většinou sociální cíl hlavním důvodem pro založení a fungování sociálního podniku, definice tomu ale neodpovídá.

³⁷ Manuál pro novelu Zákona o potravinách. Národní potravinová sbírka [online] [vid. 22. ledna 2019]. Dostupné z: <https://narodnipotravinovasbirka.cz/manual-pro-novelu-zakona-o-potravinach/>

³⁸ Sociální podnikání v EU. Evropská komise [online] [vid. 1. února 2019]. Vlastní překlad. Dostupné z: http://ec.europa.eu/growth/sectors/social-economy_en vlastní překlad.

Druhým rozdílem je důraz na rozhodovací dimenzi a inkluzivní řízení. V evropských definicích je tento prvek neustále posilován a stal se třetím pilířem sociálního podniku vedle sociálního a ekonomického rozměru. V české tabulce principů sociálního podniku je uvedeno, že „zaměstnanci nebo členové jsou pravidelně a systematicky informováni o chodu podniku, výsledcích hospodaření a naplňování veřejně prospěšných cílů a jsou zapojeni do rozhodování o směřování podniku“. Na této formulaci se shodli všichni členové TESSEA v roce 2011 po dlouhých diskuzích a dalo by se říci, že neklade na sociální podniky žádné velké nároky. Přesto v praxi některé sociální podniky zjišťují, že naplňování tohoto znaku může být nesnadné. Je to buď způsobeno tím, že v podniku nejsou dostatečně komunikovány a sdíleny principy sociálního podniku, anebo celkovým nastavením prostředí post-socialistické středovýchodní Evropy, kde bylo částečně zdiskreditováno společné počínání lidí - od komunitních aktivit až po družstevnictví - a s nástupem tržní ekonomiky vzkvétal individualismus a konzumerismus. Nyní však ve společnosti pozorujeme opětovný příklon k hodnotám sdílení a demokratického rozhodování. Jedná se však o dlouhodobý proces. Za pozitivní lze naopak ve srovnání s evropským pojetím považovat požadavek na vyšší environmentální odpovědnost českých sociálních podniků. Ve srovnání se sociální dimenzí bývá slabší, zdá se však, že snaha o šetrnost k životnímu prostředí se už stala součástí českého pojetí sociálního podnikání.“³⁹

1.2.1 Evropský sociální fond – Operační program Zaměstnanost

„Ministerstvo práce a sociálních věcí vyhlásilo 8. června 2018 odborem realizace projektů Evropského sociálního fondu výzvu z Operačního programu Zaměstnanost nazvanou podpora Sociálního podnikání č. 129⁴⁰. Výzva má platnost do 30. listopadu 2018 a příjem žádostí začal už 30. června tohoto roku.

Zajímavá je i alokace této výzvy, která je stanovena na 150 milionů korun. Ministerstvo tím sleduje specifický cíl - Rozvoj sektoru sociální ekonomiky. Výzva je pro sociální podniky obrovskou příležitostí k získání finančních prostředků pro své podnikání,

³⁹ Dohnalová Marie, Francová Petra, Hudcová Eliška, Johanisová Nad'a, Kurková Gabriela, Rychtář Karel, Šikulová Monika, Vinkelhoferová Markéta. *Zpráva o stavu sociálního podnikání v ČR* [online][vid 10. prosince 2018].

Dostupné z: http://www.tessea.cz/images/pdf/ZPRAVA_O_STAVU_SOC_PODNIKANI_2018.pdf

⁴⁰ Podpora sociálního podnikání č. 129. *Evropský sociální fond* [online] [vid.8. února 2019]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/vyzva-129-opz>

nutno však brát na zřetel, že maximální výše celkových způsobilých nákladů je 400 tisíc až milionů korun (podpora je v režimu de minimis 200 tisíc, respektive 15 tisíc Euro) a míra spolufinancování příjemcem je 15 %.

Tato výzva přináší též několik novinek z hlediska druhového začlenění typů sociálních podniků, kdy je členění na integrační a environmentální sociální podniky. Zajímavé je, že u integračních sociálních podniků jde v rozpoznávacích znacích až na úroveň konkrétních procesů integračních podniků. Na první pohled nenápadné doplnění rozpoznávacího znaku 2. Sociální prospěch - 2.2 podnik používá personální a integrační nástroje podporující rozvoj a integraci zaměstnanců z cílových skupin, nejčastěji Integrační personalistiku - je dle mého názoru zlomovým přístupem k nastartování integrační role ISP. V podnicích je tímto vytvářena potřebná personální kapacita managementu, jejímž cílem má být organizace integračních a personálních procesů vedoucích k rozvoji cílové skupiny.

Zajímavě je též rozpracován rozpoznávací znak 3. Ekonomický prospěch (3a - Reinvestice zisku), ze kterého je cítit vyšší zacílení do problematiky daňového řádu sociálních podniků.

Je tedy zřejmé, že vyhlášovatel udělal kvalitativní posun dopředu z pohledu tvorby definice pravidel a rozpoznávacích znaků Sociálních podniků v České republice. Bude teď důležité, aby uchazeči z řad stávajících či potenciálních sociálních podniků byli schopni se tomuto trendu přizpůsobit a předkládat žádosti o podpory z výzvy, které budou podporovány. Je zřejmé, že podmínky se zpřesňují a prohlubují, a že dobrou žádost o podporu bude moci předkládat jen opravdový sociální podnik s požadovaným řešením svých procesů. ⁴¹

Z poslední doby stojí za zmínku např. projekt Evropského sociálního fondu - Podpora zaměstnanosti cílových skupin znevýhodněných na trhu práce⁴² (tato akce probíhala od 27.9.2017 do 4.1.2018). Dotační program napomáhá začlenit znevýhodněné osoby na trh práce a tím zvyšuje i šanci na sociální začlenění do společnosti.

⁴¹ Povedená výzva pro sociální podniky, které to myslí opravdově. *Portál o integračním sociálním podnikání* [online] [vid.6. února 2019] Dostupné z: <https://www.isp21.cz/blogy/povedena-vyzva-pro-socialni-podniky-ktere-to-mysli-opravdove>

⁴² Podpora zaměstnanosti cílových skupin znevýhodněných na trhu práce č. 075. *Evropský sociální fond*. [online] [vid.10. března 2018]. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/vyzva-075-opz>

„Základním smyslem sociálního podniku je provozovat aktivity prospívající společnosti nebo místní komunitě prostřednictvím vlastní ekonomické aktivity, např. veřejně prospěšných služeb. Podnik dodržuje etické principy včetně principu rovných příležitostí. Sociální podnik přispívá k místnímu rozvoji znevýhodněných oblastí, nese ekonomická rizika a je nezávislý na veřejných či soukromých institucích.

V minulosti získali dotaci sociální podniky jako EKO – ano s.r.o. – Sociální podnik pro krásnější město a rovné příležitosti; Úklidové služby PROCESIA Zlín a Eko Králíky v.o.s. – Město Králíky třídí, vydělává a pomáhá aj. Ve všech zmiňovaných příkladech sociální podnik napomáhal místnímu společenství, vytvořil několik pracovních míst a pomáhal chránit životní prostředí.

Jaké osoby lze v projektu zaměstnat?

- *osoby se zdravotním postižením,*
- *mládež ohrožená sociálně patologickými jevy, mladí dospělí opouštějící ústavní zařízení, věková skupina 15 - 26 let,*
- *osoby bez přístřeší – osoby, které nemají ubytovací možnosti, popř. obývají nouzová obydlí,*
- *osoby opouštějící zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a osoby opouštějící výkon trestu odnětí svobody,*
- *oběti trestné činnosti, oběti domácího násilí, oběti obchodu s lidmi, osoby komerčně zneužívané,*
- *osoby pečující o osobu blízkou,*
- *osoby se zkušeností se závislostí na návykových látkách – osoby s diagnostikovanou závislostí na návykových látkách,*
- *osoby, které jsou dlouhodobě nezaměstnané a jsou déle než 1 rok vedeny v evidenci uchazečů o zaměstnání Úřadu práce ČR,*
- *další nespecifikované sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené osoby.*

Kdo může žádat?

Mohou žádat ekonomické subjekty, jako jsou fyzické osoby (OSVČ), společnost s ručením omezeným, akciová společnost, veřejná obchodní společnost, komanditní společnost,

družstvo a podnikatelské právnické osoby podnikající na základě oprávnění podle zvláštních právních předpisů.“⁴³

1.2.2 Evropská komise

O plýtvání jídla se zajímá i Evropská komise.

Webová stránka https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en poskytuje informace o opatřeních EU zaměřených na potírání potravinového odpadu, je zde úložiště osvědčených postupů při předcházení vzniku potravinového odpadu, obsahuje komunikační materiály, které pomáhají zvýšit informovanost a knihovnu zdrojů potravinového odpadu.

Food waste – plýtvání jídlem

„V EU ročně vzniká přibližně 88 milionů tun potravinového odpadu se souvisejícími náklady odhadovanými na 143 miliard Eur.

Plýtvání potravinami je nejen etickým a ekonomickým problémem, ale také vyčerpává prostředí omezených přírodních zdrojů. Snížením ztrát potravin a odpadů, které pomohou dosáhnout cílů udržitelného rozvoje, můžeme také:

- podporovat boj proti změně klimatu (pouze samotný potravinový odpad vytváří zhruba 8 % celosvětových emisí skleníkových plynů),
- ušetřit výživné potraviny k přerozdělování těm, kteří to potřebují, pomáhat vymýtit hlad a podvýživu (asi 55 milionů lidí v EU si nemůže každý druhý den dovolit kvalitní jídlo),
- ušetřit peníze pro zemědělce, firmy a domácnosti.

Všichni účastníci potravinového řetězce hrají roli při předcházení a snižování plýtvání potravinami od těch, kteří vyrábějí a zpracovávají potraviny (zemědělci, výrobci potravin a zpracovatelé) těm, kteří vyrábějí potraviny pro spotřebu (pohostinství, maloobchodníci) a nakonec sami spotřebitelé.

Hlavním cílem politiky EU v oblasti bezpečnosti potravin je ochrana zdraví lidí a zvířat. Nemůžeme dělat kompromisy, ve spolupráci s členskými státy a zúčastněnými

⁴³ Sociální ekonomika pomáhá také obcím. *Sociální podnikání* [online] [vid. 18. prosinec 2018]. Dostupné z: <http://www.dotacni.info/socialni-ekonomika-pomaha-take-obcim/>

stranami hledáme každou příležitost, abychom zabránili plýtvání potravinami a posílili udržitelnost potravinového systému.“⁴⁴

1.3 Potravinové banky

Co jsou potravinové banky a jak fungují

„Potravinové banky jsou neziskové, charitativní organizace, které distribuují jídlo od dárců k lidem, jimž hrozí hlad.

V Severní Americe a Austrálii fungují potravinové banky na modelu „skladiště“. Skladují jídlo a předávají jej menším agenturám – většinou je samy nepředávají přímo příjemcům. Potraviny vyberou od dárců, roztřídí a zkontrolují jejich kvalitu – pak jej předají neziskovým komunitám nebo vládním agenturám jako jsou noclehárny pro bezdomovce, dětské domovy, školy...

Na ostatních světadílech je častý model „přední linie“. Takové potravinové banky předávají většinu jídla přímo příjemcům. U obou modelů jsou hlavním zdrojem potravin pěstitelé, výrobci, distributoři a obchodníci, kteří už nemohou část svých zásob prodat. Někde jsou velkými dárci i jednotlivci včetně dobrovolníků, kteří v bankách pracují. Hodně z nich zachraňuje jídlo z kontejnerů a skládek, kam se dostanou i naprosto nezávadné potraviny.

První potravinová banka na světě vznikla v USA v roce 1967 – založil ji John Van Hengel ve Phoenixu v Arizoně – a od té doby ji následovalo několik tisíc po celém světě. V Evropě, kde nebyla velká potřeba nasycit hladové, se situace prudce změnila po globální inflaci cen potravin na konci roku 2006 a zvláště po krizi v letech 2007 - 2008, kdy se výrazně zhoršila ekonomická situace lidí s nízkým příjmem.

První evropská potravinová banka byla založena ve Francii v roce 1984. V Itálii to bylo o pět let později. Ve Španělsku fungují potravinové banky na modelu skladiště a podporují síť polévkových vývařoven a dalších agentur. Španělská federace potravinových bank (FESBAL) pomohla v letech 2008 - 2011 osmi stům tisícům lidí. Vyplývá to z výzkumu nadace Carrefour Foundation. Koncem roku 2014 mělo Španělsko 55 potravinových bank, na kterých závisí až jeden a půl milionu strávníků.

⁴⁴ Plýtvání jídlem. Evropská komise [online] [vid. 1. února 2019]. Vlastní překlad. Dostupné z: https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en

V Belgii pomohly potravinové banky v roce 2012 sto dvaceti tisícům lidí a toto číslo stále roste. Roste i počet bank v Německu, v zemi, která se s krizí vyrovnala poměrně dobře.

V České republice založili v roce 1992 Ilja Hradecký a Vlastimila Hradecká, zakladatelé charitativní organizace Naděje, společně s dalšími Společnost pro rozvoj potravinových bank a o dva roky později Českou federaci potravinových bank. Ta v roce 2005 požádala o přijetí do Evropské federace potravinových bank a jejím cílem je zřízení a provoz potravinové banky v každém kraji. ČFPB pořádá ve spolupráci s platformou Byznys pro společnost Národní sbírku potravin, která se letos odehraje 21. listopadu. Vloni se při této akci vybralo 173 tun potravin, které putovaly do potravinových bank po celé České republice.“⁴⁵

Národní potravinová sbírka

„Národní potravinová sbírka se v České republice koná od roku 2012 a je společnou iniciativou platformy Byznys pro společnost, Armády spásy, NADĚJÍ, České federace potravinových bank a Charity Česká republika.

O co jde?

Hlavním posláním sbírky je podat pomocnou ruku těm, kteří trpí nedostatkem jídla a základního drogistického zboží. Hlad totiž není bohužel ani u nás abstraktní pojem – podle kvalifikovaných odhadů žije u nás na hranici chudoby nebo sociálního vyloučení téměř 1,5 milionu lidí.

Národní potravinová sbírka se koná jednou ročně, pravidelně v listopadu. Letošní 6. ročník se uskuteční v sobotu 10. listopadu 2018 a bude do ní zapojeno více jak 664 prodejen po celé České republice. V den jejího konání mají lidé z celé České republiky možnost zakoupit trvanlivé potraviny a vybrané drogistické zboží a darovat je těm, kteří jsou na pokraji hmotné nouze.

Kdo pomáhá?

Pomáhat není nikdy možné bez spolehlivých a věrných partnerů, jimiž jsou v případě Národní potravinové sbírky přední prodejci potravin a drogistického zboží v České republice. Jsou jimi konkrétně společnosti Albert, BILLA, drogerie dm markt, Globus, Lidl, Makro, Penny Market, ROSSMANN a Tesco.

⁴⁵ Pavlína Kalousová. Co jsou potravinové banky a jak fungují. *Potraviny pomáhají* [online] [vid. 14. února 2019]. Dostupné z: <http://potravinypomahaji.cz/co-jsou-potravinove-banky-a-jak-funguji/>

Komu Národní potravinová sbírka pomáhá?

Vybrané potraviny a drogistické zboží putuje do charitativních organizací poskytujících pomoc zejména seniorům, matkám samoživitelkám, pěstounským rodinám a dětem z dětských domovů, a to přímo ve městech a regionech, kde se sbírka koná. Cesta darovaných potravin a drogerie je tak přímá a krátká. Zakoupené jídlo a další věci pomáhají tam, kde chybějí a kde jsou potřeba. Darující veřejnost má prostřednictvím sbírky příležitost pomáhat přímo ve svém regionu, což je vždy ta nejlepší forma.“⁴⁶

⁴⁶ O sbírce. *Národní potravinová sbírka*. [online] [vid. 14. února 2019]. Dostupné z: <http://narodnipotravinovasbirka.cz/o-projektu/>

Výsledky sbírek⁴⁷

11. listopadu 2017 proběhl 5. ročník Národní potravinové sbírky, kterou organizuje platforma Byznys pro společnost a jejím projektem je i Zapojím se – Národní platforma dobrovolnictví. Tento ročník byl zatím rekordní. Data z roku 2018 nejsou k dispozici.

Tabulka 2 - Přehled výsledků - Národní potravinová sbírka⁴⁷

2013	V premiérovém ročníku se zapojilo 50 neziskových organizací ve 111 obchodech z celkem 5 obchodních řetězců (Tesco Stores, Globus, Ahold, Makro, Spar). Pomáhalo přes 1000 dobrovolníků a lidé a firmy darovali potřebným 66 tun potravin (132 000 porcí).
2014	Ve sbírce bylo zapojeno již 380 obchodů a vybralo se 173 tun potravin (350 tisíc porcí jídla). Národní potravinová sbírka zaznamenala mimořádný ohlas veřejnosti i médií. Organizátoři si mimo jiné v tomto roce odnesli i několik ocenění za charitativní kampaň roku.
2015	Do třetího ročníku se zapojilo 475 obchodů ve všech regionech. Díky darům veřejnosti a firem se vybralo 236 tun potravin, které byly poskytnuty sociálně slabým. K Národní potravinové sbírce se připojily známé osobnosti, které propůjčily svou tvář kampani Neplýtvějme jídlem/Darujme potraviny.
2016	Do čtvrtého ročníku bylo registrováno 659 obchodů. Přibyli tři noví partneři - BILLA, Lidl a ROSSMANN. Sbírka vynesla 312 tun zboží, z toho 4,6 tun drogistického zboží. Sbírkou pomáhalo organizovat 3569 dobrovolníků.
2017	Do pátého ročníku se zapojilo 750 obchodů a více než 300 neziskových organizací. Do sbírky přispěli opět i samotní výrobci, jako Agrofert a Hamé, kteří darovali své produkty potravinovým bankám v regionech, kde se nachází jejich provozy. Vznikly další sběrná místa - Český rozhlas, Sodexo, MŠ U Uranie, Mnichovice u Prahy a další. Sbírka vynesla 370 tun potravin a 41,5 tun drogistického zboží. Sbírkou pomáhalo organizovat 4314 dobrovolníků.

⁴⁷ Potravinové banky. V Národní potravinové sbírce se vybralo rekordních 926 000 porcí jídla. *Potravinové banky* [online] [vid. 20. února 2019]. Dostupné z: <http://potravinovebanky.cz/v-narodni-potravinove-sbirce-se-vybralo-rekordnich-926-000-porci-jidla-2/>

1.4 Byznys pro společnost

„Největší platforma pro sdílení principů odpovědného podnikání v České republice

- *Pomáháme velkým i menším firmám nastavovat a rozvíjet principy trvale udržitelného byznysu a společenské odpovědnosti firem (CSR).*
- *Našimi členy jsou desítky nejvýznamnějších společností, spolupracujeme s klíčovými svazy, institucemi i státem.*
- *Aktivita Byznys pro společnost zasahuje víc než 70 000 zaměstnanců.*
- *Jsmo českým partnerem CSR Europe a národním koordinátorem řady evropských programů.*
- *Připravujeme respektované odborné konference i popularizační kampaně pro veřejnost.*

Soustředí se na klíčové oblasti udržitelného podnikání:

- *Rozvoj lidí - pracovní flexibilita, diverzita (podpora různorodosti v práci), talent a vzdělávání.*
- *Ochrana zdrojů - neplýtvání (potravinami, vodou, energiemi), podpora technologických inovací (cirkulární ekonomika).*
- *Odpovědné podnikatelské prostředí - dialog firem se státem, firemní mecenášství a podpora komunit, transparentnost, měření a reporting.*

Nejznámější projekty:

- *Národní potravinová sbírka*
- *Top Odpovědná firma*
- *Diverzita v práci*
- *Zapojím se - firemní dobrovolnictví*

*Platforma **Byznys pro společnost** je inspirovaná modelem **Business in the Community**, přední organizací ve Velké Británii, která působí na globálním poli společenské odpovědnosti firem.*⁴⁸

⁴⁸ Byznys pro společnost. Kdo jsme. *Byznys pro společnost* [online] [vid.20. února 2019]. Dostupné z: <https://byznysprospolecnost.cz/clenstvi-v-platforme-2016/>

1.4.1 Zapojím se – Národní platforma firemního dobrovolnictví

„Jak bylo zmíněno výše mezi nejznámější projekty Byznysu pro společnost patří i projekt firemního dobrovolnictví Zapojím se.

Zapojím se - jak to funguje

Platforma připraví program firemního dobrovolnictví a zajistí jednotlivé akce pro zaměstnance firmy. Poradí, jak sladit dobrovolnický program s firemní strategií a jako partner průběžně spolupracují na tom, aby program byl úspěšný.

Platforma systematicky pracuje s neziskovými organizacemi, které prověřuje a připravuje tak, aby byly dobrými partnery pro firemní dobrovolníky. Propojuje zaměstnavatele a jejich zaměstnance s prověřenými veřejně prospěšnými organizacemi z celé České republiky prostřednictvím portálu Zapojimse.cz – on-line platformy pro firemní dobrovolnictví“⁴⁹.

1.5 Přednáška C. Holweg na téma sociální supermarket⁵⁰

Na podzim roku 2016 jsem se zúčastnila přednášky paní docentky Christiny Holweg z vídeňského Institutu pro maloobchod a marketing (Institute for Retailing & Marketing).

Tématem přednášky byly sociální supermarkety a představení jejich činnosti, zejména v Rakousku. O co se jedná, v podstatě sociální supermarkety obdrží jídlo a spotřební zboží od supermarketů a výrobců potravin zdarma. Toto zboží je stále konzumovatelné - použitelné, ale už není obchodovatelné nebo už nemá prodejní kvalitu. Zákazníky jsou lidé žijící v chudobě nebo na hranici chudoby. Produkty se prodávají za výrazně snížené ceny jako nepřímá podpora sociálně znevýhodněné skupiny. Z pohledu řízení logistiky a dodavatelského řetězce představují sociální supermarkety pro všechny zapojené strany do operací řadu výzev.

⁴⁹ Zapojím se. Firemní dobrovolnictví s námi. *Zapojím se* [online] [vid. 20. února 2019]. Dostupné z: <https://zapojimse.cz/pro-firmy-484/>

⁵⁰ Zdroj: přednáška a články poskytnuté paní docentkou Holweg, vlastní překlad.

Kromě tradičních logistických požadavků jako je včasné sdílení informací a rychlá distribuce, stažení produktu také ovlivňuje změnu logistiky a toků.⁵¹

Chudoba v průmyslově vyspělých zemích EU

„Okolo 84 milionů lidí v Evropské unii, což je 17 % z celkové populace, žije pod úrovní chudoby. Podle průzkumu mají občané různé definice chudoby. Více než čtvrtina respondentů (26 %) si myslí, že lidé jsou chudí, pokud jsou jejich zdroje tak omezené, že se nemohou plně účastnit života ve společnosti, ve které žijí. Tyto výsledky se od průzkumu v roce 2009 výrazně nezměnily (24 %). Nicméně ve srovnání s loňským průzkumem je nyní chudoba více často považována za závislost na charitě nebo veřejných příspěvcích (24 %, z 21 % v roce 2003, 2009). Značná menšina stále věří, že lidé jsou chudí, když mají na měsíc méně, než je hranice chudoby (18 %, žádná změna). Pohled, že lidé jsou chudí, když si nemohou dovolit základní zboží potřebné k životu je méně populární (17 %, z 22 % v roce 2009).“⁵²

„Na základě kritérií Evropské unie - Statistiky příjmů a životních podmínek (EU-SILC) definuje rakouská vláda jako hranici národní chudoby čistý měsíční příjem ve výši cca 850 Eur pro jednu osobu (do této skupiny patří asi 13 % rakouské populace). Další studie ukazují, že zejména mladí lidé žijící v chudobě mají potíže se zdravým stravováním.

Sociální supermarkety

Sociální supermarkety (SM) jsou podobné tradičním supermarketům tím, že primárně prodávají potraviny a spotřební výrobky a nabízejí stejné služby v obchodech.

Hlavní rozdíly mezi SM a tradičními supermarkety jsou však tři.

Za prvé, SM poskytují velmi omezený sortiment potravin, výrobků pro domácnost, jako je kosmetika nebo čistící produkty. Jejich zboží je přebytkem daného výrobku a je dán

⁵¹ Holweg Christina, Lienbacher Eva, Social Supermarkets a New Challenge in Supply Chain Management and Sustainability. *Supply Chain Forum* [online] [vid. 20. února 2019]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/0ccb/15cf5454db7abdd17ddb25738c58cbd62f58.pdf> vlastní překlad.

⁵² TNS Opinion & Social, Poverty and Social Exclusion report, *Evropská komise* [online] [vid. 20. února 2019]. Zdroj: <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/poverty/surveyKy/888>, report z roku 2010, vlastní překlad.

SM bezplatně, je tedy od výrobců potravin, zpracovatelů nebo maloobchodníků. Tyto výrobky jsou stále prodejné, ale již nejsou obchodovatelné nebo prodávané z důvodů např. příliš blízké doby expirace, nesprávného označení nebo mírně poškozených obalů. Pokud by tyto produkty nebyly spotřebovány, většina z nich by se stala odpadem.

Za druhé, přístup do SM je omezen na osoby, které žijí na hranici chudoby, nebo které jsou již pod dříve zmíněnou hranicí chudoby. Tento přístup je řízen pomocí identifikačních karet, které jsou vydávány podle oficiálního příjmového statusu.

Za třetí, prodejní ceny jsou výrazně nižší, přibližně o 50 % až 70 % levnější než běžné ceny v supermarketu. Provoz SM s odkazem na "maloobchodní mix" v literatuře je zobrazena na obrázku níže.⁵³

Tabulka 3 - Nástroje maloobchodního mixu popisující operace v sociálních obchodech

Sortiment/zboží: Jídlo a spotřební zboží jako jsou zbytky z výroby a obchodů např. zboží s blížící se expirací, špatně označené zboží, lehce poničené zboží (žádný alkohol ani tabákové výrobky).	Uspořádání obchodu: Jednoduché, diskontní prezentace. Nízká cena.
Cena: Symbolické ceny: okolo 30% oproti cenám v supermarketech. Chleba je rozdáván zdarma.	Obsluha: Zaměstnanci jsou dobrovolníci a dříve nezaměstnaní lidé (cíl reintegrace). Omezená otevírací doba – denně i dny v týdnu.
Propagace: Bez propagace, ale „EDLP“.	Lokace: Sousedství.

EDLP⁵⁴ = každodenní nízké ceny, cenová strategie, ve které firmy slibují spotřebitelům trvale nízké ceny výrobků bez čekání na prodejní akce. V takové cenové

⁵³ Holweg Christina, Lienbacher Eva. Social Supermarkets New Challenge in Supply Chain Management and Sustainability. *Supply Chain Forum* [online] [vid. 20. února 2019]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/0ccb/15cf5454db7abdd17ddb25738c58cbd62f58.pdf> vlastní překlad a úprava.

strategii firma stanoví nízkou cenu a udržuje ji v dlouhém časovém horizontu (vzhledem k tomu, že výrobní náklady zůstávají nezměněny).

Vznik sociálních supermarketů (SM)

„Koncept sociálních supermarketů se objevil ve Francii koncem osmdesátých let. Do roku 2014 měla Francie nejvyšší hustotu SM s odhadovaným počtem 800 obchodů. Celkově se odhaduje, že do roku 2013 existuje více než 1000 obchodů tohoto nového typu maloobchodníků v různých zemích Evropy, jako je Francie, Rakousko, Belgie, Spojené království, Švýcarsko, Španělsko, Lucembursko nebo Rumunsko.⁵⁵

První rakouská SM byla otevřena v roce 1999 ve městě Linz jako soukromá iniciativa čtyř rodin. Vize zakladatelů byly:

- (1) zabránit tomu, aby se spotřební potraviny a výrobky pro domácnost staly odpadem,
- (2) pomáhat lidem, kteří jsou finančně ohroženi chudobou nebo žijí v chudobě, a
- (3) podpora opětovného začlenění nezaměstnaných osob do společnosti.

Je důležité si uvědomit, že tyto tři body jsou uvedeny v seznamu priorit zakladatelů. V důsledku toho SM prodávají pouze nadbytečné produkty, které dostávají jako příspěvky od podpůrných společností. Toto vede k velmi omezenému sortimentu a často způsobuje poloprázdné police. Pokušení obohatit standardní sortiment zakoupením položek, které jsou zřídka dostupné (např. cukr, olej nebo dětské plenky) je odmítáno a zůstává krédo zakladatelů prodávat pouze to, co je k dispozici jako nadbytečné produkty.

Obsluha SM

Provoz v rámci SM zajišťují dobrovolníci, ale i zaměstnanci, kteří jsou součástí konkrétních programů zaměstnanosti; hlavním cílem je opětovné začlenění lidí, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní. Školení a znalosti potřebné k provozu supermarketů je poskytované dodavateli a maloobchodníky, kteří později přijímají zaměstnance SM do svých interních školicích programů.

⁵⁴ EDLP. Corporate Finance Institute. EDLP. *Corporate Finance Institute* [online] [vid. 22. února 2019]. Dostupné z: <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/edlp/> vlastní překlad.

⁵⁴ Holweg Christina, Lienbacher Eva. Home. *Social Supermarkets in Europe* [online] [vid. 22. února 2019]. Dostupné z: <http://socialsupermarkets.org> vlastní překlad.

Počátky

Na počátku byli zakladatelé prvního SM konfrontováni s velkým odporem z několika stran. Politici bojkotovali iniciativu, protože by tím potvrdili existenci chudoby ve svých místních obvodech. Média nechtěla psát o sociálně citlivém tématu. A veřejnost váhala, do jaké míry může supermarket pro "chudé" ovlivnit jejich sousedství. Po velmi obtížné zahajovací fázi, výborné přijetí ze strany spotřebitelů a široká podpora dodavatelů dokázala, že tato myšlenka má potenciál.

Deset let po založení prvního SM se počet obchodů zvýšil na celkem osmdesát. SM se nachází v každém velkém městě. Asi dvacet obchodů jsou mobilními dodavateli venkovských oblastí. Tyto SM představují 1,5 % národního podílu ve srovnání s 5 600 běžnými supermarkety v Rakousku.

Provoz

Asi polovina SM v Rakousku nyní pracuje pod zastřešující organizací Soma⁵⁶. Tato organizace koordinuje většinu dodávek produktů a jejich distribuci do prodejen, poskytuje chladicí zařízení pro potravinářské produkty s krátkou dobou spotřeby a pomáhá s organizačními záležitostmi. Všechny SM jsou neziskové a charitativní organizace. Jejich výnosy z prodeje se používají na pokrytí pronájmu, na personální a provozní výdaje a k charitativní podpoře. Nicméně potenciální dotace z veřejných institucí nebo od soukromých sponzorů mohou zásadně změnit uvedenou strukturu nákladů. Vysoké procento nákladů na pronájem je za místa v centru měst, kde se SM zaměřují na otvírání obchodů. Průměrný skladový prostor SM je 89 m² a průměrná samostatná skladovací plocha 59 m².⁵⁷

„Podobné koncepty jsou ve Francii, Belgii a Řecku pod názvem „épicerie solidaires” s přibližně 600 obchody (např. andes-france.com), v Itálii pod názvem „last minute markets“ (LastMinuteMarket.it). Koncept SM tak má potenciál pro replikaci v jiných zemích, protože využití existujících a úspěšných kampaní patří mezi klíčové principy úspěšného sociálního marketingu.”⁵⁸

⁵⁶ Zdroj: <http://www.sozialmarkt.at/index.php> vlastní překlad.

⁵⁷ Holweg Christina, Lienbacher Eva. Social Supermarkets New Challenge in Supply Chain Management and Sustainability. *Supply Chain Forum* [online] [vid. 20. února 2019]. Dostupné z: <https://pdfs.semanticscholar.org/0ccb/15cf5454db7abdd17ddb25738c58cbd62f58.pdf> vlastní překlad.

⁵⁸ Holweg Christina, Lienbacher Eva. Social Marketing Innovation: New Thinking in Retailing. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing* [online] [vid. 22. února 2019]. Dostupné z:

Přístup k SM versus potravinové bance

„Dle zkušeností z Rakouska lidé často nakupují v SM, i když je jejich rozpočet těsný a mohli by dostávat jídlo zdarma od „potravinové banky“. Většina lidí, kteří využívají služeb potravinových bank, jsou bezdomovci nebo osoby žijící v ubytovacích zařízeních poskytovaných sociální péčí. Lidé se však nechtějí vidět na konci tohoto sociálního spektra, kde jsou lidé závislí na sociální podpoře. Chtějí stát na vlastních nohách a ovládat svůj vlastní život, i když to často znamená konzumovat základní potraviny několik dní, například jíst pouze chléb, konzervované potraviny a většinou pít pouze vodu. Těmto lidem v jejich těžké situaci pomůže možnost nákupu potravin a spotřebních výrobků s významně sníženou cenou, která koupí v SM.“⁵⁹

Ve Francii mě zaujal přístup společnosti ANDES (průkopnická síť obchodů se solidárními potravinami, založena v roce 2000, obhazuje model participativní potravinové pomoci). V cílech společnosti mají zajímavou myšlenku: Pro osoby bez jakýchkoli prostředků je nutná bezplatná potravinová pomoc formou darů. Zdá se však, že forma potravinové pomoci zahrnující finanční účast je vhodnější pro osoby s nízkými příjmy a v situaci dočasné nejistoty. Tento přístup je inspirován Esejí o daru od Marcela Mause (1925)⁶⁰, ve kterém píše, že *„nevrácený dar činí podřadnějšího toho, který jej přijal, zejména byl-li přijat bez pomyšlení na jeho vrácení.“*

Finanční příspěvek - dokonce i symbolický - přispívá k důstojnosti lidí a svobodě volby.

https://www.researchgate.net/publication/233169174_Social_Marketing_Innovation_New_Thinking_in_Retailing vlastní překlad.

⁵⁹ Holweg Christina, Lienbacher Eva. Social Supermarkets New Challenge in Supply Chain Management and Sustainability. *Supply Chain Forum* [online] [vid. 20. února 2019]. Dostupné z:

<https://pdfs.semanticscholar.org/0ccb/15cf5454db7abdd17ddb25738c58cbd62f58.pdf> přeložila M. Chalupová

⁶⁰ Andes. Nos Objectifs. *Andes France* [online] [vid. 22. února 2019]. Dostupné z: <https://andes-france.com/andes/nos-objectifs/> vlastní překlad.

Příklad z praxe

Carla sozialmarkt Wörgl

„V našem sociálním obchodě mohou nakupovat lidé s nízkými příjmy levné potraviny a zboží pro každodenní život. Naším cílem je usnadnit každodenní život osobám ohroženým chudobou.

Chcete-li nakupovat v Carla Sozialmarkt Wörgl, potřebujete nákupní kartu, pro kterou platí následující hranice čistého příjmu:

- jednotlivci 900 Eur,
- páry ve společné domácnosti 1 300 Eur,
- každá další osoba v domácnosti dodatečně 100 Eur.

Jak získat nákupní průkaz:

Krok 1: Získejte a vyplňte formulář žádosti.

Formulář žádosti je k dispozici u mnoha společenských iniciativ, orgánů a komunit. Samozřejmě jej můžete také získat přímo v Carla sociálním obchodě nebo Caritas centra. Vyplňte přihlášku, doložte potvrzení o příjmech, že jste v rámci příjmových limitů pro sociální trh a nechte potvrdit orgánem, od kterého jste obdrželi formulář.

Krok 2: nechte si vystavit nákupní průkaz.

Jakmile vyplníte formulář, přijdete do obchodu s následujícími dokumenty:

- potvrzenou a podepsanou přihlášku,
- dokladem totožnosti, jako je cestovní pas, průkaz totožnosti nebo řidičský průkaz.

Průkazy jsou k vyzvednutí v úterý a ve středu během otevírací doby prodejny, stejně jako v pondělí, ve čtvrtek a pátek od 8:00 do 12:00 a v úterý od 14:00 do 17:00 ve vedlejším centru Caritas.⁶¹

⁶¹ Caritas. Carla Socialmarkt Wögl. *Caritas Salzburg* [online] [vid. 24. února 2019]. Dostupné z: <https://www.caritas-salzburg.at/hilfe-angebote/re-integration-und-nachhaltigkeit/carla/carla-sozialmarkt-woergl/> vlastní překlad.

2. Praktická část

2.1 Kritická analýza

V praktické části jsem se zaměřila na představení situace v České republice a srovnání situace v Rakousku.

Co je pozitivní

Evropská unie se zajímá o hospodaření s potravinami, snižování odpadu, chudobu. Jednotlivé země tyto situace řeší, každá má svou historii, svůj pohled a hlediska, a každá se liší hlavně svým socio-mentálním nastavením, ale některé iniciativy mají podobné cíle např. potravinové banky.

Česká republika

Faktem je, že Česká republika stále nemá Zákon o sociálním podnikání, a přesto se sociálnímu podnikání poměrně daří. Je to zejména díky podpoře Evropské unie a jejím sociálním programům.

Odvětví, v kterých se podniká, je celá řada, od kaváren přes ubytovací služby, prádelny, zahradnické služby, různé výroby ale i provoz call center či finanční služby.

V České republice byl v roce 2018 přijat Zákon o potravinách. Na základě tohoto Zákona by mohla být vytvořena síť prodejen se zbožím, které by jinak skončilo v odpadu. V současnosti se toto zboží přerozděluje přes potravinové banky sociálně slabým apod..

Skupina senátorů reprezentovaná panem I. Valentou (za Soukromníky) podala Návrh na zrušení Novely o potravinách pro potravinové banky. Zákon podle senátorů v podstatě zavedl nucenou účast na charitě a považují to za zásah do vlastnických práv, což v podstatě ukazuje český přístup.

2. 1. 2019 vyhlásil Ústavní soud nález, senátoři neuspěli, velké řetězce musí tedy i nadále postupovat dle zákona.

Oblast, kterou zákon neřeší je hospodaření a následná distribuce potravin, tím se zabývají potravinové banky. Sociální podnikání v retailu u nás chybí. Jak je popsáno v teoretické části potravinových sbírek, je čím dál více, vybírá se více zboží, ale také přibývají

problémy s distribucí a spotřebou. Další problém je, že příjmová skupina se nic nenaučí, dál žije sociálně vyloučená místo toho, aby se zapojila a osvojila si sociální návyky (dojít si nakoupit, případně si nákup odpracovat, zapojit se do provozu obchodu a získat praxi pro budoucí zaměstnání).

Projekt Arcidiecézní charity Praha

V roce 2011 se Arcidiecézní charita Praha chystala otevřít speciální prodejny s právě procházejícím zbožím pro lidi v krátkodobé hmotné nouzi. *„Budeme tam prodávat pouze zboží těsně před expirací, které dostaneme zadarmo od obchodních řetězců a výrobců. Ušetříme jim náklady na likvidaci a lidem v krizi pomůžeme udržet si základní životní úroveň,“ popisuje koncept prezident pražské charity Vojtěch Eliáš. Přístup do prodejen má být omezen nepřenosnými čipovými kartami, které budou rozdávat státní sociální pracovníci i neziskové organizace. „Nákup bude omezen na maximálně tisíc korun na osobu za měsíc a jídlo se bude kupovat na hmotnost – kilo vyjde na 7–13 korun, z čehož budeme hradit náklady na dopravu, nájem a skladování,“ plánuje Eliáš. Charitní obchody s procházejícími potravinami jsou v zahraničí běžné, například v Rakousku fungují pod názvem Carla. V Česku by se mohly objevit už příští rok“⁶²*

Tento projekt se měl rozběhnout v roce 2012. Dle informace od paní PhDr. Jarmily Lomozové (tiskové oddělení) by to bylo pro Arcidiecézní charitu ekonomicky neudržitelné (problém se zásobováním, sortimentem, obsluhou), a proto využívají operační program FAED ve spolupráci s Ministerstva práce a sociálních věcí financovanému z Fondu evropské pomoci nejchudším osobám. Snaží se s lidmi i pracovat například pokud klienti obdrží potravinovou pomoc, hodnotu daru odvádí na splácení svých dluhů.

Levné potraviny v praxi

Na trhu jsou již společnosti, které se zabývají prodejem prošlých potravin. Jsou to obchodní společnosti a se sociálním podnikáním nemají nic společného.

Výrobek, na kterém je napsáno „spotřebuje do“ = doba použitelnosti, se nesmí po tomto datu prodávat. V případě nápisu „datum minimální trvanlivosti“ může zůstat potravinu na trhu a za její bezpečnost ručí prodejce.

⁶² Lucie Kavanová. Neodolatelná přitažlivost zlevněných potravin. *Respekt* [online] [vid. 11. listopadu 2017]. Zdroj: <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/40/nekdo-to-rad-prosle>

Společnost Levné potraviny s.r.o. (www.levnepotraviny.cz) je na trhu od roku 2007 a úspěšně se rozvíjí (v současné době 14 prodejen a 1 prodejní velkosklad a e-shop).

Dalším příkladem je společnost Emma s.r.o. založená v roce 1992, která provozuje prodejnu, kantýnu a od roku 1994 velkoobchodní sklad v Brně. Sortiment tvoří nadlimitní zásoby, neprodané privátní značky, výrobky ve starých obalech, neuskutečněný export, výrobky s krátkou nebo expirovanou dobou trvanlivosti atd.

Potravinová banka – novinka komunitní kuchyně

Většina řetězců daruje potraviny potravinovým bankám (zhruba 60% nashromážděných potravin). Další přísun potravin je z veřejných potravinových sbírek. Potravinové banky je dále distribuují charitativním a dobročinným organizacím, které dokončí distribuci koncovým klientům (samoživitelkám, dětem, seniorům, lidem bez domova a v nouzi). Provoz potravinových bank/neziskové organizace dotuje Ministerstvo zemědělství. Provoz bank je stále nákladnější a budou se muset zapojit další donátoři.

V roce 2018 řetězec Penny Market s.r.o. poskytl logistické centrum v Modleticích, provoz je stojí 2 miliony ročně, potraviny dovezou a o zbytek se postará potravinová banka.

„Koncem února 2019 otevřela Potravinová banka komunitní kuchyni, která bude sloužit k výuce klientů, jak vařit zdravě, dobře a chutně. Tato kuchyně je úplně první v Česku. Cílem je naučit klienty, kteří jsou chudí, vařit zdravě a dobře a využívat všechny potraviny, které jim v bance nabízíme každý den,“ vysvětlila smysl projektu předsedkyně Potravinové banky pro Prahu a Středočeský kraj Věra Doušová s tím, že Potravinová banka nedisponuje pouze prošlými potravinami, jako jsou těstoviny nebo rýže, které i po expiraci mají pořád stejné hodnoty, jaké mají mít, ale denně i čerstvou zeleninou a mléčnými výrobky.“⁶³

Jídelna Kuchařek bez domova

„Nemají domov, ale rády vaří a o své umění se chtějí podělit s ostatními. Myšlenka kuchařek bez domova se zrodila s uvědoměním, že mnohé ženy v sociální tísní by se chtěly nějak přínosně zapojit do společnosti, ale je to (kvůli hlubokému znevýhodnění) často obtížné. Jako doma proto nabízí ženám bez domova možnost, aby veřejně prezentovaly své umění, a samy tím napomohly změně společenského vnímání bezdomovectví.“

⁶³ Kristýna Léblová. V komunitní kuchyni u Prahy se vaří z darovaných nebo prošlých potravin. Novinky [online] [vid. 27. února 2019]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/498471-v-komunitni-kuchyni-u-prahy-se-vari-z-darovanych-nebo-proslych-potravin-zapojil-se-i-herec-lukas-hejlik.html>

Při setkávání s ženami bez domova jsme zjistili, že jedním pro ně zásadním tématem je práce. Při hledání práce se setkávají s dvojitou diskriminací – na základě toho, že jsou ženy a na základě svého sociálního statusu – tedy že jsou chudé. Zároveň jsme vidali lidi bez domova stát fronty na jídlo u různých služeb a společně nás napadlo to otočit. Ať ženy bez domova vaří pro veřejnost, získají práci a mohou ukázat, co umí.

Oslovovali jsme nadace, donory, pořádali vlastní benefiční akce a finálně získali grant z evropských fondů na rekonstrukci a vybavení bistra. Jeho uzávěrka nás popostrčila i k tomu, abychom velmi intenzivně hledali vhodný prostor pro bistro. Vhodný pro nás znamenalo mít velkou kuchyň s denním světlem, kde by se kuchařky cítily dobře, což se nakonec ukázalo jako nelehký úkol. Nakonec za pomoci radní městské části Prahy 5 jsme získali za symbolické nájemné dlouhodobě nevyužívaný prostor a překonali jsme nevoli sousedů i politiků plynoucí z předsudků vůči lidem bez domova.

Kuchařky se v průběhu celé doby vzdělávaly, získávaly zkušenosti, nacházely práci v gastronomii, mluvily o projektu na nejrůznějších konferencích, workshopech a akcích, získávaly a pociťovaly uznání a respekt, někdy se ztratily a zase se objevily a připravovaly se na práci v Jídelně.

Jídelna Kuchařek bez domova otevřela 22. března 2017. Nabízí veganské obědy a různé sladké i slané dobroty (i s sebou), připravují catering, jezdí se stánkem na nejrůznější akce, zpracovává přebytky ovoce a zeleniny, které by se jinak vyhodily.

Cílem Jídelny Kuchařek bez domova jsou:

- *upozorňovat na problematiku ženského bezdomovectví,*
- *zaměstnávání a podpora žen v sociální tísní,*
- *propojovat lidi bez domova a s domovem (bourat předsudky),*
- *vařit dobré, zdravé, veganské a finančně dostupné jídlo pro širokou veřejnost,*
- *zpracovávat přebytky ovoce a zeleniny, které by se jinak vyhodily.*⁶⁴

⁶⁴ Jako doma org. Jídelna kuchařek bez domova. *Jako doma* [online] [vid.28. března 2019]. Dostupné z: <http://jakodoma.org/kucharky-bez-domova-2/>

Projekt Komunitní lednice Samsung Bezezbytku

„Projekt veřejných a komunitních lednic funguje již několik let ve Spojených státech, Novém Zélandu, Indii a Evropě. Například v Berlíně funguje více než 30 komunitních lednic a lidé je hojně využívají.

V ČR v současnosti již funguje několik zejména venkovních komunitních lednic ve městech jako Praha, Brno, České Budějovice či Plzeň.

Iniciátorem projektu komunitních lednic Samsung Bezezbytku je společnost Samsung ve spolupráci s neziskovou platformou Byznys pro společnost a vybraným provozovatelem místa umístění lednice.

Projekt je založen na principu dárce-lokální koordinátor-příjemce. To v praxi znamená, že každý, kdo v dané komunitě žije, pracuje, podniká, či se v ní pravidelně pohybuje, může do lednice vložit cokoliv, co nespotřebuje. A kdokoliv si z lednice zase může vzít, co potřebuje nebo chce. Na místě je přítomen koordinátor lednice, který dohlíží na typ a kvalitu potravin, hlídá jejich datum spotřeby.“⁶⁵

Rakousko, západní Evropa

Jak bylo popsáno výše, v Rakousku sociální prodejny fungují a pomáhají lidem v nouzi, kteří nechtějí být odkázáni na pomoc potravinových bank. Tito lidé si chtějí zachovat morální důstojnost. Pokud srovnáme západní Evropu s námi tak vidíme fungující síť sociálních obchodů, u nás takové obchody nejsou pouze potravinové banky.

Sociální supermarkety mají vysokou hodnotu v tom, že nabízejí dlouhodobě nezaměstnaným práci, a že lidé zde nakupující vlastně žijí „normální“ život a mají kontakt s okolím a nedostávají pouze věci zadarmo.

Podobný přístup je i ve Francii, kde se snaží, aby si lidé uvědomili hodnotu daru a podpory.

Srovnání přístupů

Zásadní rozdíl vidím v tom, že západní země, jako Rakousko a Francie chce zachovat důstojnost lidí, zachovat jejich nákupní zvyky, kontakt s okolím i když jsou v těžké životní

⁶⁵ Samsung. Beze zbytku. *Samsung beze zbytku* [online] [vid. 28. března 2019]. Dostupné z: <http://www.samsungbezezbytku.cz/komunitni.html>

situaci, nedávat pouze „almužnu“. Tento přístup pomáhá i dlouhodobě nezaměstnaným, kteří nacházejí v sociálních supermarketech možnost práce, vzdělávání a dalšího vývoje.

V České republice spíše pozorujeme, že obchodní řetězce darují potraviny potravinovým bankám, které je dále distribuují. Sociální supermarkety u nás neexistují. Spolupráci s dlouhodobě nezaměstnanými řeší neziskové organizace.

Potravinové banky jídlo primárně přerozdělují přes charity. Tím se vytrácí jakákoliv spoluúčast obdarovaných. Novinkou je komunitní kuchyně, kde se začíná pracovat s klienty.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce byla analýza sociálního podnikání v retailu – to v České republice neexistuje. Popsala jsem situaci v České republice na několika příkladech a přístup České republiky a Rakouska, jak vidíme, prostor ke vzniku sociálních supermarketů je i u nás. Jsou zde obchodní řetězce, nezaměstnaní, dobrovolníci, charity pro případnou spolupráci. Vzhledem k tomu, že jednotlivé řetězce nezveřejňují informace o tom, kolik je stojí likvidace odpadu, je těžko odhadnout kolik by se ušetřilo.

Jak vidíme výše, pro řetězce je jednodušší poskytnout prostory případně dovézt bankám potraviny/zboží a dál se nestarat. Tím pádem je tíha každodenního provozu a logistiky rozvozu na potravinových bankách a jejich „sponzorech“.

Přínos sociálních supermarketů by byl neměřitelný. Nejenom finanční odlehčení potravinovým bankám a charitám, které musí řešit rozvážení potravin, skladování, náklady na zaměstnance (nehledě na to, že některé z výše uvedených neziskových organizací suroviny nakupují). Dalším plusem by byla změna přístupu k problémovým sociálním skupinám, kdy by se z pouhých konzumentů darů stali aktivní účastníci, kteří by se naučili spolupracovat, změnili své návyky a začlenili by se zpět do společnosti.

Přínosem by to bylo i pro řetězce, ušetřili by za likvidaci, pohonné hmoty, zlepšilo by se hospodaření s potravinami, daly by lidem přidanou hodnotu významu jejich práce i tím, že by mohli pracovat pro charitu např. 1 den v týdnu, a zároveň by si obchodníci mohli vychovávat personál pro své obchody.

Potravinové banky by se v rámci národních sbírek mohli zaměřovat na nákup skutečně potřebných potravin a drogerie a tím zamezit plýtvání a maximalizovat užitek.

Projekt sociálních supermarketů by šel řešit v rámci společenské odpovědnosti firem, ale k tomu je nutné zapojení řetězců a hlavně prvního retailového pionýra.

Seznam použité literatury:

DOHNALOVÁ, Marie a kol. (2012). *Sociální ekonomika, sociální podnikání. Podnikání pro každého*. Vyd. 1. v Praze: Wolters Kluwer ČR, a.s., ISBN 978-80-7357-269-3.

TUČKOVÁ, Z.; HAUGE, O. a kol. (2016). *Sociální ekonomika, sociální podniky a obrysy udržitelnosti*, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., ISBN 978-80-7552-458-4.

MAREŠ, a kol. (2011). *Rozjed' to! Jak začít společensky prospěšné podnikání*. Vyd. 1. v Praze, Innovation Tank o.s., dostupné: http://www.mas-sluknovsko.cz/pict/fotogalerie/soc_podnikani_luzan/Socialni%20podnikani_web.pdf

DRÁBKOVÁ, Jana (2016). *Neprodejně jídlo charitám* - článek Odpadové fórum, ročník 17, číslo 9 (odborný měsíčník pro průmyslovou a komunální ekologii), dostupné: http://byznysprospolecnost.cz/wp-content/uploads/2016/09/Odpadov%C3%A9-f%C3%B3rum_9_2016.pdf

Zdroj přednáška:

HOLWEG Christina. *Sociální supermarket v Evropě* [přednáška]. Vysoká škola ekonomická v Praze, 23. 11. 2017.

Seznam obrázků a tabulek:

Obrázek 1

Tabulka 1 – Přehled právních norem v ČR

Tabulka 2 - Přehled výsledků - Národní potravinová sbírka

Tabulka 3 - Nástroje maloobchodního mixu popisující operace v sociálních obchodech

Internetové zdroje:

- https://cs.wikipedia.org/wiki/Společensky_prospěšné_podnikání
- <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/indikatory>
- <http://www.tessea.cz>
- <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>
- http://www.tessea.cz/images/pdf/ZPRAVA_O_STAVU_SOC_PODNIKANI_2018.pdf
- <http://www.socialnifirmy.cz/images/Standardy%20sociální%20firmy.pdf>
- <http://www.ipodnikatel.cz/O-podnikani/odvracena-strana-socialniho-podnikani.html>
- <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/adresar-socialnich-podniku/seznam-podniku>
- <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/otazky-a-odpovedi>
- http://www.komora-socialnich-podniku.cz/wp-content/uploads/2014/03/Brozura_soc_podnikani_2016_FINAL.pdf
- https://www.eesc.europa.eu/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_cs.pdf
- <https://emes.net>
- <https://www.ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/clanky/2847-zakon-o-socialnim-podnikani>
- <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-110>
- <https://www.esfcr.cz/vyzva-129-opz>
- <https://www.isp21.cz/blogy/povedena-vyzva-pro-socialni-podniky-ktere-to-mysli-opravdove>
- <https://www.esfcr.cz/vyzva-075-opz> - 10.3.2018 (tato akce probíhala od 27.9.2017 do 4.1.2018)
- <http://www.dotacni.info/socialni-ekonomika-pomaha-take-obcim/>

- https://ec.europa.eu/food/safety/food_waste_en
- <https://narodnipotravinovasbirka.cz/manual-pro-novelu-zakona-o-potravinach/>
- http://eagri.cz/public/web/file/519491/Seznam_opravnenych_prijemcu_darovanych_potravin.pdf
- www.milujemejidlo.cz
- <http://potravinypomahaji.cz/co-jsou-potravinove-banky-a-jak-funguji/>
- <https://narodnipotravinovasbirka.cz/o-projektu/>
- <http://potravinovebanky.cz/v-narodni-potravinove-sbirce-se-vybralo-rekordnich-926-000-porci-jidla-2/>
- <https://byznysprospolecnost.cz/clenstvi-v-platforme-2016/>
- <http://www.nfozp.cz/o-nas/nfozp-clenem/platfoma-byznys-pro-spolecnost/>
- <https://zapojimse.cz/pro-firmy-484/>
- <http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/search/poverty/surveyKy/888>
- <https://pdfs.semanticscholar.org/0ccb/15cf5454db7abdd17ddb25738c58cbd62f58.pdf>
- <https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/economics/edlp/>
- <http://socialsupermarkets.org>
- <http://www.sozialmarkt.at/index.php>
- https://www.researchgate.net/publication/233169174_Social_Marketing_Innovation_New_Thinking_in_Retailing
- <https://pdfs.semanticscholar.org/0ccb/15cf5454db7abdd17ddb25738c58cbd62f58.pdf>
- <https://andes-france.com/andes/nos-objectifs/>
- <https://www.caritas-salzburg.at/hilfe-angebote/re-integration-und-nachhaltigkeit/carla/carla-sozialmarkt-woergl/>
- <https://www.respekt.cz/tydenik/2011/40/nekdo-to-rad-prosle>

- <https://www.novinky.cz/zena/498471-v-komunitni-kuchyni-u-prahy-se-vari-z-darovanych-nebo-proslych-potravin-zapojil-se-i-herec-lukas-hejlik.html>
- <http://jakodoma.org/kucharky-bez-domova-2/>
- <http://www.samsungbezezbytku.cz/komunitni.html>